

Zajedno gradimo održive veze

Integrисани godиšnji
izveštaj za 2018. godinu

SADRŽAJ

6

O NAMA – DANAS

Naši proizvodi
Korporativne vrednosti

8

KAKO KREIRAMO VREDNOSTI

Ocena materijalnosti — zajedno na putu
ka održivom razvoju
Održivi ciljevi za rast kompanije i društva

16

SARADNJOM I DIJALOGOM GRADIMO POVERENJE

Naši zaposleni
Učenjem stvaramo pozitivne promene
Odgovornost prema sebi i drugima
Naši poslovni partneri — kupci i dobavljači

25

TITAN U KOSJERIĆU

Partnerstvom uvećavamo resurse društva

28

BRIGA O ŽIVOTNOJ SREDINI

Energija i klimatske promene
Emisije u vazduhu
Kvalitet ambijentalnog vazduha
u Kosjeriću
Očuvanje resursa
Upravljanje otpadom

34

ODRŽIVO POSLOVANJE – KORIŠĆENJE ALTERNATIVNIH GORIVA U CEMENTNOJ INDUSTRIJI

Od otpada do goriva

42

IZVODI IZ FINANSIJSKIH IZVEŠTAJA

45

GLOBALNA MREŽA SARADNJE I PODRŠKE

47

VERIFIKACIJA IZVEŠTAJA

UVODNA REČ GENERALNOG DIREKTORA

Poštovani čitaoci,

Drago nam je što smo u mogućnosti da sa vama redovno delimo ostvarene rezultate i da kontinuirani dijalog sa lokalnom zajednicom sumiramo u našem godišnjem integriranom Izveštaju. Izveštaj, koji vam ovoga puta predstavljamo po deveti put za redom, pripremljen je u skladu sa standardima cementne industrije i odgovarajućim protokolima Svetskog poslovног saveta za održivi razvoj (WBCSD) – Inicijative za održivost u cementnoj industriji (CSI). Društvena odgovornost kompanije ogleda se i u tome što smo i ove godine uskladili naše ciljeve sa Ciljevima održivog razvoja Globalnog dogovora UN (SDGs).

Ako se osvrnemo na prethodni period, moramo priznati da je ova godina bila puna izazova za nas. Na početku godine smo imali relativno dug zastoj peći kako bismo završili kapitalni remont, što je delimično skratilo raspoloživo vreme za rad i otežalo naše planove proizvodnje, ali smo ipak uspeli da odgovorimo zahtevima tržišta – da proizvedemo i kupcima isporučimo preko 61.000 tona cementa.

Izazove u okruženju uspešno prevodimo u prilike za unapređenje naših praksi i primenu tehnoloških dostignuća. Posebno nas raduje što nam efikasnost u poslovanju obezbeđuje da

neprestano poboljšavamo položaj naših zaposlenih, kroz unađenje uslova rada, ali i zarade, a zatim što smo u mogućnosti da pomažemo zdrave inicijative u lokalnoj zajednici i što kontinuirano ulazežemo u projekte zaštite životne sredine. U isto vreme, poboljšavamo efikasnost naših internih procesa, a tokom prethodne godine smo pokrenuli i novu digitalnu platformu za pružanje značajne podrške u upravljanju ljudskim resursima.

Nepričuvanost ljudskog kapitala u našim strategijama sve vreme dokazujemo intenzivnim usavršavanjem kulture bezbednosti i zdravlja, obuhvatajući njenim uticajem ne samo radnu sredinu zaposlenih u kompaniji, nego i rasprostranjenu zonu svih naših poslovnih i saradničkih relacija.

U svim aspektima uticaja na životnu sredinu rezultati Cementare su daleko bolji od zakonom propisanih limita. Tokom protekle godine obnovili smo Integriranu dozvolu za rad, koja svakako predstavlja dodatnu potvrdu efikasnosti TCK sistema zaštite životne sredine. Naša merenja emisija, dostupna su na sajtu kompanije i u godišnjim izveštajima, a naročito ističemo podatak da su naše emisije prašine oko 25 puta manje od zakonom propisanih granica za ovu vrstu postrojenja.

Smatramo da je dijalog sa zajednicom važan aspekt odgovornog poslovanja, zbog čega smo, uvažavajući povratna saznanja iz okruženja, tokom proteklog perioda ponudili svim zainteresovanim stranama dodatne informacije o temama koje su posebno izazvale pažnju u lokalnoj zajednici – uticaj rada fabrike na kvalitet ambijentalnog vazduha u Kosjeriću, kao i planovi o upotrebi alternativnih goriva u TCK. Potrudili smo se da ove teme približimo lokalnoj javnosti i pružimo uvid u naše rezultate i dugoročne planove, kako bismo kroz međusobno uvažavanje i na transparentan način, zajedno gradili poverenje kao temelj održivog razvoja lokalne zajednice.

Negujući otvorenu komunikaciju o svim važnim pitanjima za našu organizaciju i društvo, u nastupajućem periodu ostajemo dosledni ideji partnerskog stvaranja zajedničkih dobrobiti, uz privrženost univerzalnim etičkim principima poslovanja i humanosti, gde je integritet ljudi, društva i životne sredine ključna vrednost održive egzistencije svih generacija.

Miroslav Gligorijević
generalni direktor

O integrisanom Izveštaju za 2018. godinu

Svrstavajući se među vodeće kompanije u Srbiji koje su započele praksi javnog prezentovanja odgovornog poslovanja, TITAN Cementara Kosjerić objavljuje svoj novi integrisani Izveštaj o održivom razvoju za 2018. godinu, deveti po redu od prvog izdanja, 2011. godine. Praksa kompanije ide ukorak sa sve intenzivnijim zahtevima investitora, zajednica i javnosti za izveštavanjem na jasan i pouzdan način uz integraciju finansijskih i nefinansijskih podataka. Postepeno kreirajući na taj način međunarodnu regulativu u ovoj oblasti, Evropska komisija usvojila je 2014. godine Direktivu 2014/95/EU*, kojom se od velikih kompanija zahteva objavljivanje nefinansijskih indikatora poslovanja, posebno u odnosu na životnu sredinu, uticaj na društvo i radne odnose, kao i borbu protiv korupcije. Integrисани Izveštaj za 2018. godinu prati principe i strukturu koji predstavljaju osnovu globalnog izveštavanja za privatne subjekte.

Sa pečatom višegodišnjeg iskustva u društvenom angažovanju kompanije i stalnog napretka u prilagođenom i efikasnom izveštavanju, aktuelni dokument obuhvata finansijske rezultate, kao i postignuća u oblasti zaštite životne sredine i društva, pokrivajući materijalne aspekte za naše stejkholdere. Ocena materijalnosti koju kompanija sprovodi kroz dijalog sa predstavnicima stejkholdera, usaglašena je sa strategijom TITAN Grupe i njеним prioritetima. Sadržaj i strukturu prezentovanih rezultata poslovanja i uticaja na društvo prilagodili smo svim zainteresovanim stranama, kompatibilno sa principima Međunarodnog saveta za integrisano izveštavanje (IIRC). Uvođenjem Indeks sistema za ključne pokazatelje učinka na lokalnom nivou u okviru ovogodišnjeg Izveštaja, TCK aktivno implementira standarde izveštavanja TITAN Grupe, u skladu sa sektorskim pristupom Inicijative za održivost u cementnoj industriji (CSI), koji su takođe usklađeni sa specifičnim indikatorima u okviru Ciljeva održivog razvoja Globalnog dogovora UN.

Materijalne teme u Izveštaju odnose se na postrojenje u Kosjeriću (fabrika cementa i rudnici), a konsolidovani finansijski izveštaji kompanije, koji nisu deo ovog dokumenta, obuhvataju i komercijalnu čerkku-kompaniju: TCK Montenegro u Crnoj Gori.

Kao i do sada, Izveštaj su izradili stručnjaci Tima za društveno odgovorno poslovanje Cementare, uz podršku eksperata TITAN Grupe. Kompanija je posvećena stalnom poboljšanju nivoa transparentnosti i izveštavanja, i uspostavljanju komunikacije sa zainteresovanim stranama. Najnoviji Izveštaj prikazuje učinak kompanije prema kriterijumima za komunikaciju o napretku Ujedinjenih nacija (UN Global Compact). U to je uključen sektorski pristup i srodni kriterijumi za izveštavanje o rezultatima u oblasti društva uključujući indikatore bezbednosti i zdravlja na radu, kao i zaštite životne sredine, u skladu sa Smernicama WBCSD/CSI.

Izveštaj su sertifikovali nezavisni revizori iz kuće Grant Thornton Serbia, u okviru ograničene verifikacije za nefinansijske rezultate u 2018. godini. Njihova izjava o pregledu deo je ovog Izveštaja.

**Dodatne informacije,
pitanja i sugestije:**
csr@titan.rs
Magdalena Joksimović
rukovodilac za ljudske resurse

**Više informacija
o kompaniji:**
www.titan.rs

**Više informacija o
integrisanom izveštavanju:**
www.integratedreporting.org

**Više informacija
o TITAN Grupi:**
www.titan.gr

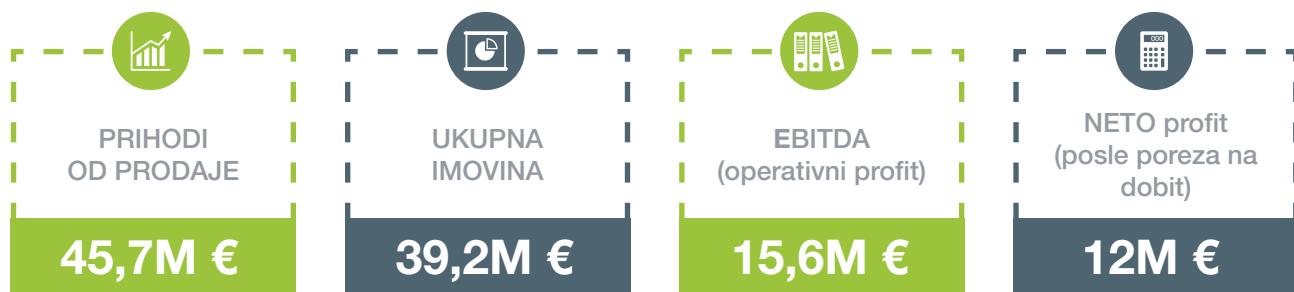
* Direktiva 2014/95/EU Evropskog parlamenta i Evropskog saveta od 22. oktobra 2014. o amandmanu Direktive 2013/34/EU u pogledu objavljivanja nefinansijskih informacija i informacija o raznolikosti određenih velikih kompanija i grupa.

O NAMA – DANAS

TITAN Cementara Kosjerić posluje u sastavu grčke međunarodne korporacije TITAN Grupe, koja kao afirmisani proizvođač cementa i građevinskih materijala postoji već 117 godina. Grupa broji oko 5.500 zaposlenih i plasira proizvode na područjima Severne i Južne Amerike, Zapadne i Severne Afrike, Zapadne Evrope i Balkana. Posvećenost Titana održivom razvoju ogleda se kroz implementaciju odgovornih politika, inicijativa i projekata, sa dalekosežnom projekcijom društvenog napretka.

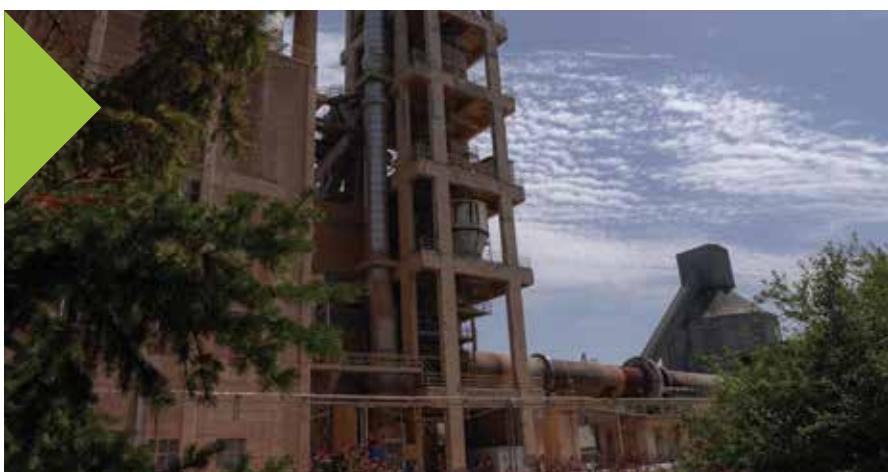
TITAN Grupa je prva kompanija u Grčkoj koja je potpisala Globalni dogovor Ujedinjenih nacija, čiji je cilj zaštita ljudskih prava, radnih prava, očuvanje životne sredine, kao i borba protiv mita i korupcije.

Ključni indikatori učinka za 2018. godinu TITAN Cementare Kosjerić

TITAN Cementara Kosjerić je kao najmlađa fabrika cementa u Srbiji počela da radi 1976. godine. Više od četiri decenije, uspešno poslovanje naše kompanije usmeravamo ka dugoročnim rezultatima, zasnovanim na kontinuiranom ulaganju u znanje i stalno usavršavanje, što nam omogućava da odgovorimo dinamičnim izazovima tržišta i okruženja.

Naš stalni razvoj u bliskoj je relaciji sa dobavljačima, klijentima i zajednicom, gde na partnerskom nivou doprinosimo unapređenju kvaliteta života svih zainteresovanih strana.

Naši proizvodi

PC 35M (V-L) 32,5R

Pored stabilnog kvaliteta (utrošak vode, vreme vezivanja), ovaj cement karakterišu visoke rane čvrstoće i niska toploha hidratacije. Proizvod se preporučuje za individualnu gradnju, zidarske radove i završne građevinske radove.

PC 35M (V-L) 42,5R

Tip cementa za široku primenu, od proizvodnje transportovanog i pumpanog betona, do izrade svih vrsta armirano-betonskih konstrukcija. Pogodan je i za proizvodnju završnih materijala u građevinarstvu. Ispunjava zahteve za ujednačenim kvalitetom, kao i visokim ranim i kasnim čvrstoćama. Ime mogućnost postizanja visokih marki betona.

PC 20M (S-L) 42,5R

Cement stabilnog kvaliteta, visokih ranih i kasnih čvrstoća, koji je namenjen proizvodnji svih vrsta betona. Preporučljiv je za izradu masivnih betonskih konstrukcija, izgradnju mostova, tunela, puteva i drugih objekata. Pogodan je za proizvodnju betona viših klasa čvrstoće, kao i za betone koji se koriste u agresivnim sredinama, pokazujući visoku otpornost na dejstvo mraza i soli.

Proizvodi TITAN Cementare Kosjerić imaju proveren kvalitet u raznolikom dijapazonu privrednih i socijalnih poduhvata, nalazeći primenu u kompleksnim infrastrukturnim projektima, poslovnoj gradnji, privatnim objektima i inicijativama društvenog karaktera. Korisnicima Titanovih proizvoda garantujemo da ćemo unapređenim, kvalitetnijim i održivim performansama proizvodnog programa uvek odgovoriti na njihove zahteve.

Korporativne vrednosti

INTEGRITET

- Etičnost u poslovnim praksama
- Transparentnost
- Jasna i otvorena komunikacija

ZNANJE

- Uvećanje fonda znanja
- Znanje i stručnost u svakoj funkciji
- Izvrsnost u ključnim kompetencijama

OSTVARIVANJE REZULTATA

- Jasni ciljevi
- Visoki standardi
- Uvećanje vrednosti kompanije

POŠTOVANJE KUPCA

- Korak ispred potreba kupca
- Inovativna rešenja
- Vrhunski kvalitet proizvoda i usluga

STALNO SAMOUSAVRŠAVANJE

- Organizacija koja uči
- Spremnost na promene
- Odgovori na izazove

DRUŠTVENO ODGOVORNO POSLOVANJE

- Bezbednost pre svega
- Održivi razvoj
- Saradnja sa zajednicom

KAKO KREIRAMO VREDNOSTI

U svim aspektima uticaja na životnu sredinu, rezultati TCK su daleko bolji od zakonom propisanih limita. Naše aktivnosti ćemo i dalje usmeravati ka smanjenju uticaja na prirodno okruženje, kao zajedničku svojinu svih generacija.

Naša vizija, da u ekonomskoj, ekološkoj i društvenoj održivosti budemo među najodgovornijim proizvođačima građevinskih materijala, suštinski ukazuje da se smisao našeg upravljanja resursima, snagama kompanije i odnosima sa saradnicima, ogleda u kreiranju dodatne vrednosti za najširi krug stejkholdera.

Za proizvodnju cementa koristimo sirovinske materijale iz prirode, i tokom svih operacija staramo se o kontroli kvaliteta proizvodnog procesa i unapređenju operativne efikasnosti. Upotrebo alternativnih materijala ostvaruju se višestruko značajne prednosti za životnu sredinu, od očuvanja prirodnog bogatstva, preko uticaja na smanjenje emisija CO₂, do redukovanja deponovanog otpada koji proizvodi sa vremenim svet.

Matrica Titanove politike izražava našu ambiciju da obezbedimo kvalitet i trajnost proizvoda, održimo visoke standarde upravljanja, promovišemo etične poslovne prakse i investiramo u budući rast poslovanja.

Lanac kreiranja vrednosti TCK

1. DOBIJANJE SIROVINA:

Smanjujemo uticaje, primenjujući planove rehabilitacije.

2. PROIZVODNJA:

Drobimo, meljemo, pećemo i hladimo sirovinske materijale, i tako proizvodimo cement u našoj fabrići.

Iskustva i znanja koje imamo predstavljaju garanciju da ćemo adekvatno odgovoriti modernim zahtevima tržišta i očekivanjima okruženja.

U Cementari posvećeno brinemo o zaposlenima, štitimo ljudska prava, afirmišemo do-stojanstven rad, promovišemo bezbednost i zdravlje ljudi u kompaniji i u delokrugu svih naših aktivnosti.

Ideju društvenog angažovanja sprovodimo u delo kroz negovanje saradnje sa ključnim akterima i implementaciju programa koji su usredsređeni na najznačajnija lokalna pitanja. Naše prisustvo u zajednici dokazujemo inicijativama za poboljšanje obrazovnih i kulturnih sadržaja, bezbednosnim edukacijama školske dece, zdravstvenim i socijalnim projekti-ma, kao i ekološkim akcijama, čime delujemo na unapređenje svesti i uslova u raznim segmentima života.

Svako radno mesto u TCK podrazumeva bez-bedne uslove za rad, mogućnost učenja i razvoja, kao i zaradu daleko iznad proseka okruženja.

690.800 €
za životnu sredinu

Gotovo
150.000 €
za razvojne projekte u lokalnoj zajednici

Proizveli smo više od
610.000 tona
cementa za naše kupce

3. DISTRIBUCIJA:
Intenzivnom komunikacijom sa prevoznicima naših proizvoda obezbeđujemo sigurnost isporuke.

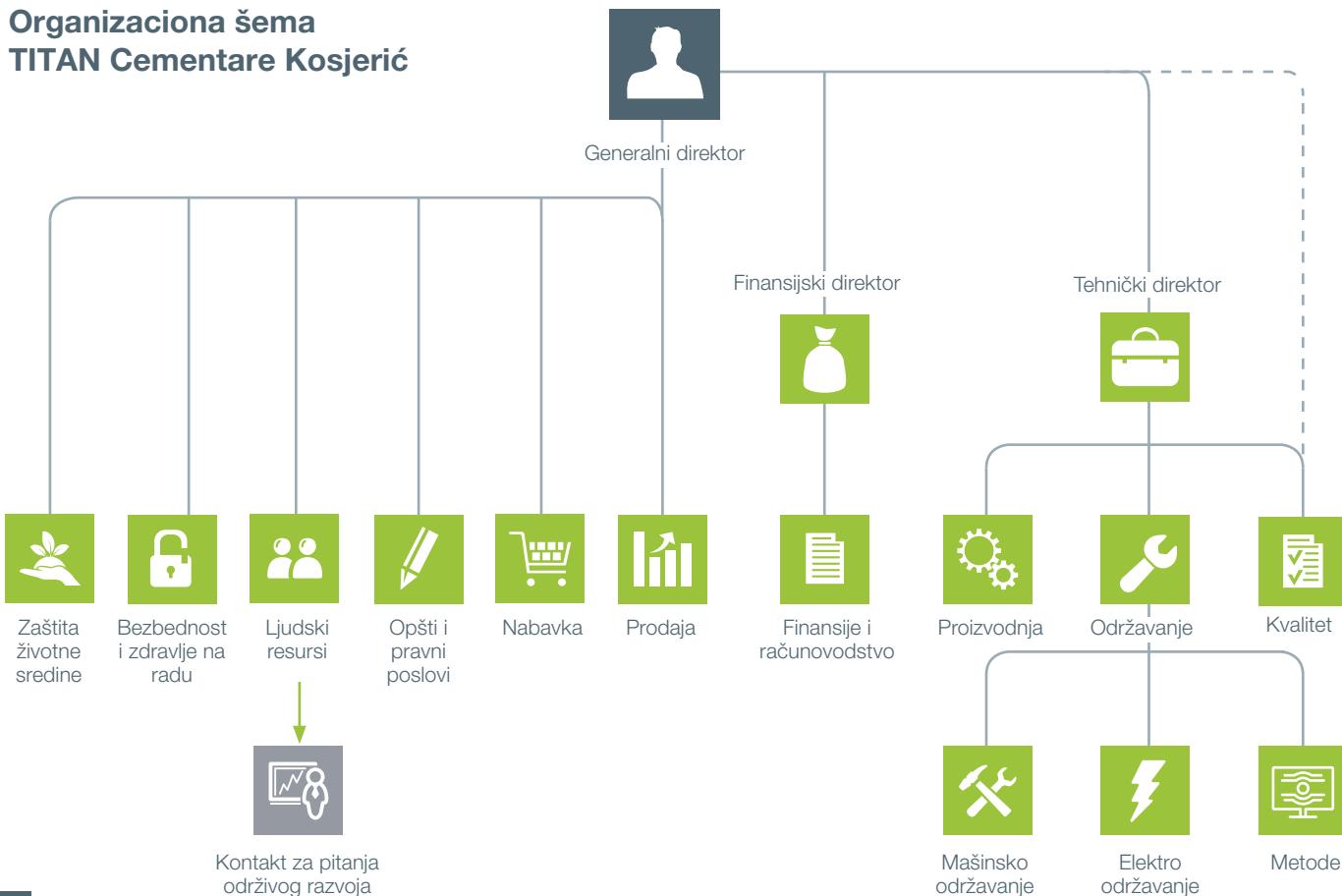

4. KLJENTI I PARTNERI:
Bliska saradnja sa našim lokalnim partnerima uvećava vrednost koju kreiramo za zajednicu.

KAKO KREIRAMO VREDNOSTI

Identifikovani rizici	Odgovori – mogućnosti
Javne finansije – uticaj na tržište cementa	Odgovorno upravljujući operacijama, TITAN Cementara Kosjerić se fokusira na najvažnije investicije i razvoj zaposlenih, i ne izlaže se finansijskim rizicima, jer ima u vidu da je uticaj na ekonomske okolnosti ograničen. Odbor za kreditnu kontrolu kroz redovne sastanke podržava takav pristup.
Zapošljavanje i razvoj najboljih kandidata – lokacija kompanije	U skladu sa svojim politikama, Cementara nudi jednakе mogućnosti za zapošljavanje i profesionalni razvoj, kao i zaradu iznad proseka, usaglašenu sa relevantnim propisima. Kompanija uspešno realizuje programe edukacije za srednjoškolce, studente i diplomce iz lokalne zajednice.
Restrukturiranje organizacije	Programe restrukturiranja TCK sprovodi u skladu sa tržišnim okolnostima i na odgovoran način, poštujući društvene uslove i potrebe, kao i prioritete biznisa. Isplaćene otpremnine u kompaniji veće su od zakonom propisanih.
Bezbednost i zdravlje na radu	Postavljajući bezbednost i zdravlje na radu kao prioritet poslovanja, Cementara teži sistematičnom unapređenju uslova rada za zaposlene i ugovarače, kroz razvoj bezbednosne kulture, treninge, jasan i efektivan sistem OHSAS 18001, i dovoljan broj zaposlenih sa neposrednom odgovornošću za ovaj aspekt poslovanja.
Klimatske promene	Smanjenje emisije gasova sa efektom staklene baštice, za TITAN kompaniju znači kontinuirano ulaganje u najbolje dostupne tehnologije, sa nastojanjem da se poveća udeo alternativnih sirovina, uvedu alternativna goriva i unapredi energetska efikasnost, u skladu sa WBCSD/ CSI Smernicama.
Širenje principa DOP kroz lanac nabavke	Odnosi sa dobavljačima i ugovaračima u TCK uređeni su Procedurom nabavke (ISO 9001), Kodeksom ponašanja za nabavku, i politikama o ljudskim pravima i sprečavanju mita i korupcije. Najviše standarde te prakse kompanija neprekidno razvija u svim fazama lanca vrednosti.

Organizaciona šema TITAN Cementare Kosjerić

Kreiranje vrednosti za kompaniju i ključne stekholdere u TITAN Cementari Kosjerić počiva na najvišim, sertifikovanim, domaćim i međunarodnim normativima. Osnovu čine usvojeni ISO standardi u različitim oblastima upravljanja – 9001: kvalitet, 14001: zaštita životne sredine i 18001: bezbednost i zdravlje na radu, a sa njima su neraskidivo povezane relevantne politike etičnog poslovanja, društvene odgovornosti, ljudskih prava, sprečavanja mita i korupcije i zabrane konkurenčije. Stalnom analizom implementiranosti ovih kriterijuma, razvijamo strategije njihovog daljeg usavršavanja u procedurama i aktivnostima kompanije.

Najvažnije poslovne odluke, usaglašene sa smernicama TITAN Grupe, donosi Odbor direktora, sa generalnim direktorom kompanije na čelu. Pitanjima održivog razvoja bavi se Odbor za društveno odgovorno poslovanje, u čijem radu učestvuju: generalni i tehnički direktor, menadžer zaštite životne sredine, menadžer bezbednosti i zdravlja na radu i rukovodilac za ljudske resurse. Ovo upravljačko telo postavlja kratkoročne i dugoročne ciljeve održivosti, i uspostavlja vidove komunikacije sa stekholderima, uključujući ih u formulisanje prioriteta iz tog domena. Operativnim aktivnostima iz svih područja održivog razvoja rukovodi Tim za DOP, dok su za stalnu komunikaciju sa korporativnim centrom TITAN Grupe i drugim poslovnim jedinicama zaduženi ljudski resursi (pozicija predstavnika za DOP), koji istovremeno imaju ulogu koordinatora za inicijative odgovornog poslovanja u kompaniji.

Na svim nivoima organizacije u TCK, uspostavljen je razvijen sistem komunikacije o relevantnim temama, što podrazumeva i dijalog sa stekholderima. Povratne informacije o sveobuhvatnim aspektima poslovanja u kompaniji ocenjuje najviši menadžment, koji donosi adekvatne odluke i omogućuje njihovo sprovođenje.

Članovi Odbora direktora ujedno su angažovani i u sastavu organizacionih tela za uže oblasti – kvalitet, bezbednost i zdravlje na radu, zaštita životne sredine, razvoj zaposlenih. Preko svojih nadležnosti, ovi Odbori doprinose protoku kontinuirane i kvalitetne komunikacije u kolektivu. U organizaciji rukovođenja obezbeđeno je sprečavanje sukoba interesa, kao i pravedan pristup prilikom nagrađivanja, a to je potkrepljeno jasnim procedurama i granicama ovlašćenja svih radnih tela, smernicama i politikama TITAN Grupe, kao i ocenom učinka za rukovodioce, što u kontekstu ostvarivanja poslovnih ciljeva i dugoročne vrednosti za kompaniju podrazumeva i aspekte društvene odgovornosti. Saradnja sa zainteresovanim stranama za investitore predstavlja bitan aspekt poslovanja, koji se sagledava u praćenju rada najvišeg menadžmenta.

Stručnim usavršavanjem i savetovanjem, u TCK redovno nadograđujemo znanja o održivom razvoju, a izvor novih informacija su i sastanci najvišeg menadžmenta TITAN Grupe, na kojima je društveno odgovorno poslovanje uvek prioritetna tema.

Ocena materijalnosti – zajedno na putu ka održivom razvoju

Otvorenost prema svim zainteresovanim akterima u okruženju i podsticanje dvosmerne komunikacije predstavlja dugoročno opredeljenje u poslovnoj strategiji TITAN Cementare Kosjerić. Takvom interakcijom aktivnosti i informacija, kompanija potvrđuje svoj trud da saradnju i međusobno razumevanje sa zajednicom neprekidno podiže na viši nivo, gradeći osnove zajedničkog angažmana na putu ka održivom razvoju lokalne sredine.

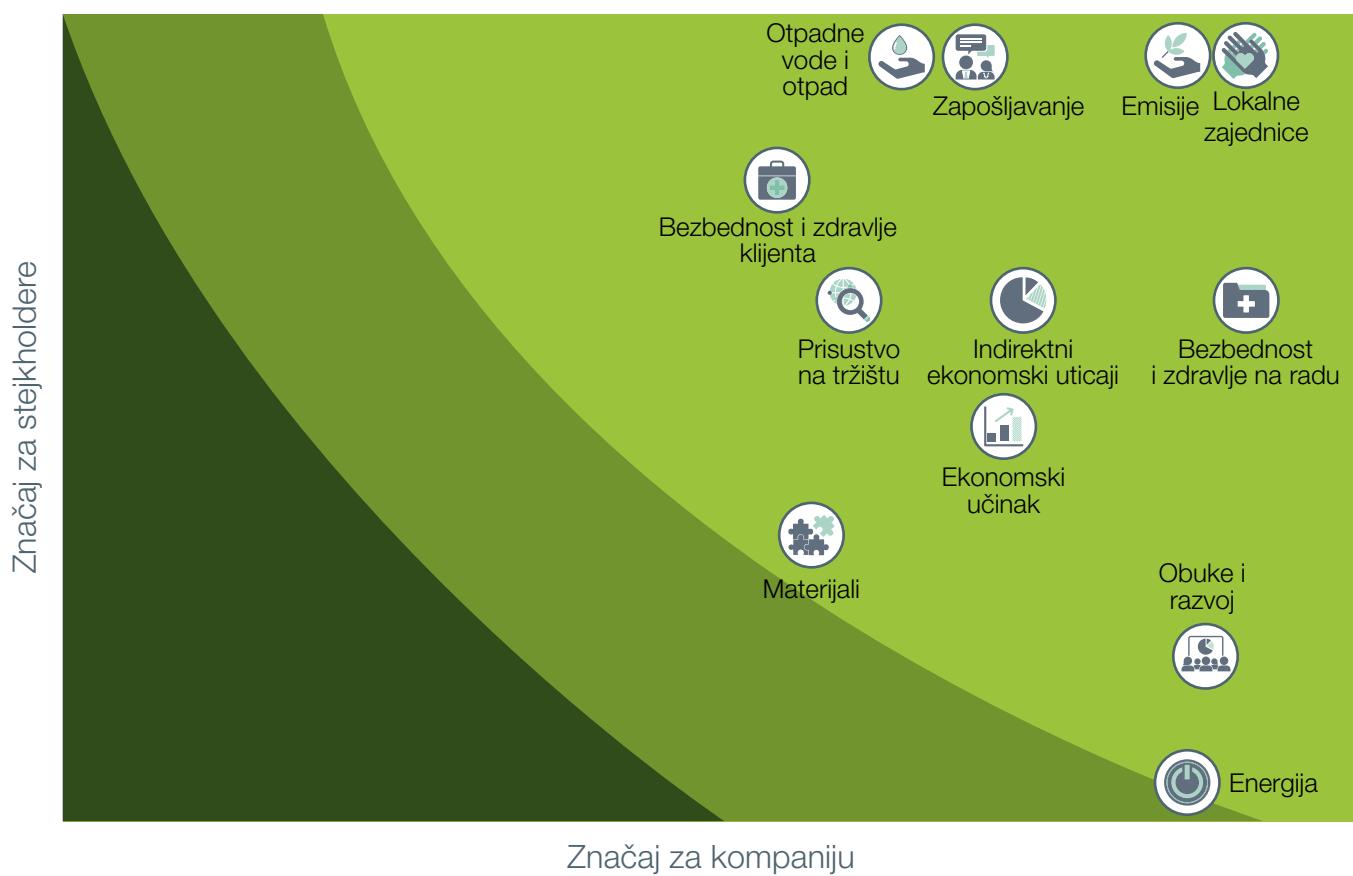
U skladu sa politikom TITAN Grupe, TCK periodično organizuje radne sastanke, pod nazivom „Naša zajednica – naša odgovornost”, sa namerom da sve zainteresovane strane u Kosjeriću budu još neposrednije uključene u rešavanje pitanja od zajedničkog interesa.

Cilj panela, održanog u februaru 2018. godine, i ovom prilikom bio je identifikacija najznačajnijih tema, koje bitno utiču na razvoj lokalne zajednice, u kontekstu poslovanja TITAN Cementare Kosjerić. Ocena materijalnosti, koja predstavlja deo dijaloga sa zainteresovanim stranama, omogućuje kompaniji da bolje razume različite perspektive ključnih stejkholdera, kao i da aktivno odgovara na bitna pitanja od opštег značaja.

Sagledavanjem i prioritetnošću materijalnih tema koje su relevantne svim zainteresovanim stranama, TITAN Cementara Kosjerić kontinuirano razvija strategije odgovornog poslovanja, i istovremeno unapređuje prilagođeno i efikasno izveštavanje, usklađujući interes i potrebe svog rada i stejkholdera.

Matrica materijalnosti – ključne teme za kompaniju i stejkholdere

Ključne materijalne teme	Odgovarajući ciljevi održivog razvoja UN (SDG)	TITAN indikatori/Strana u Izveštaju	Ključne materijalne teme	Odgovarajući ciljevi održivog razvoja UN (SDG)	TITAN indikatori/Strana u Izveštaju
Lokalne zajednice	SDG 2 Ciljevi: 2.1 i 2.3 SDG 4 Ciljevi: 4.3 i 4.4 SDG 8 Ciljevi: 8.5 i 8.6 SDG 9 Ciljevi: 9.1 i 9.5 SDG 11 Cilj 11.4 SDG 16 Cilj 16.5 SDG 17 Cilj 17.17	SP39L-SP43L	Ekonomski učinak	SDG 8, SDG 9, SDG 11	Strane: 6, 42-44
Bezbednost i zdravlje na radu	SDG 3 Cilj 3.6 SDG 8 Cilj 8.8	SP01L-SP12L	Zapošljavanje	SDG 5 Ciljevi: 5.1, 5.4 i 5.5	SP14L-SP17L, SP19L, SP27L, SP43L; Strana 19
Obuke i razvoj	SDG 4 Ciljevi: 4.3, 4.4 i 4.5 SDG 5 Ciljevi: 5.1 i 5.5 SDG 8 Cilj 8.5 SDG 10 Ciljevi: 10.2 i 10.3 SDG 16 Cilj 16.5	SP29L-SP38L	Otpadne vode i otpad	SDG 6 Ciljevi: 6.4 i 6.5 SDG 12 Ciljevi: 12.4 i 12.5	EP06L, EP09L, EP38L, EP39L
Energija	SDG 7 Cilj 7.2 SDG 12 Cilj 12.2	EP34L, EP35L, EP37L	Prisustvo na tržištu	SDG 2 Ciljevi: 2.1 i 2.3 SDG 4 Ciljevi: 4.3 i 4.4 SDG 8 Ciljevi: 8.5 i 8.6 SDG 9 Ciljevi: 9.1 i 9.5 SDG 11 Cilj 11.4 SDG 16 Cilj 16.5 SDG 17 Cilj 17.17	SP27L, SP39L-SP43L; Strana 19
Emisije	SDG 3 Cilj 3.9 SDG 9 Cilj 9.4	EP30L-EP33L EP18L-EP20L	Materijali	SDG 12 Ciljevi: 12.2, 12.4 i 12.5	EP01-EP05, EP27L, EP28L
Indirektni ekonomski uticaji	SDG 8, SDG 11	SP39L-SP43L; Strane: 22-27	Bezbednost i zdravlje klijenta	SDG 3, SDG 8	Strane: 7, 14, 22-23

Održivi ciljevi za rast kompanije i društva

Dosledno fokusiran na principe održivosti i korporativnih vrednosti, Cementarin dugoročni poslovni rast nalazi uporište u postavljenim ciljevima za ključne oblasti rada, koji su u kompaniji usvojeni do 2020. godine. Istrajno zalaganje da poboljša odgovoran uticaj u društvenoj i životnoj sredini, TCK udružuje sa podrškom Ciljevima održivog razvoja, koje Globalni dogovor UN promoviše kao deo univerzalnih etičkih principa u međunarodnim razmerama.

Ciljevi	Učinak 2017	Učinak 2018	Nastojanja za 2020. godinu
Zaposleni i radno okruženje			
Unapređenje kompetencija	<p>Realizovano 36,53 sati treninga, po zaposlenom.</p> <p>Oko 300 evra iznosi prosečno ulaganje u razvoj, po zaposlenom.</p>	<p>Realizovan 41 sat treninga, po zaposlenom.</p> <p>Više od 370 evra iznosi prosečno ulaganje u razvoj, po zaposlenom.</p>	<p>Organizovati najmanje 30 sati obuke, po zaposlenom.</p> <p>Organizovati obuke koje što kvalitetnije odgovaraju na potrebe zaposlenih.</p>
Etičnost u poslovanju	Realizovana obuka o primeni Kodeksa ponašanja TITAN Grupe za sve zaposlene – 288 sati obuke posvećeno je ovoj temi.	Priprema za implementaciju projekta TITAN Ethics Point, koji će predstavljati centralizovani sistem za registraciju potencijalnih kršenja prava uzbunjivača i žalbeni mehanizam za naše zaposlene, obezbeđujući na taj način viši nivo poverljivosti.	Sprovođenje obuka za primenu Kodeksa ponašanja TITAN Grupe za sve zaposlene, svake dve godine.
Povrede na radu	Dogodile su se dve povrede na radu (LTI = 2), od kojih je jedna lakša i jedna teža.	U 2018. godini nije bilo povreda na radu (LTI = 0). Na kraju godine zabeleženo je 509 dana od poslednje povrede na radu.	Dostizanje i održavanje rezultata: 0 (nula) povreda na radu.
Uključivanje i briga o zaposlenima	<p>Implementacija akcionog plana za unapređenje zadovoljstva zaposlenih.</p> <p>Ispitivanje uslova radne okoline na relevantnim radnim pozicijama 4 puta godišnje, korišćenjem ličnih prenosnih uređaja za merenje.</p>	<p>Implementacija nove SAP SuccessFactors platforme za upravljanje procesima koji se tiču naših zaposlenih, u okviru projekta Grupe, pod nazivom unITe people.</p> <p>Uvođenje nove opreme za poslove održavanja u peći. Realizacija 191 preventivno-korektivne mere u cilju unapređenja bezbednih uslova za rad u krugu fabrike.</p>	<p>Unapređenje zadovoljstva i angažmana zaposlenih.</p> <p>Stalno unapređenje uslova rada.</p>
Tržište			
Održavanje zadovoljstva klijenata	Nije zabeležena nijedna osnovana reklamacija na proizvode.	Nije zabeležena nijedna osnovana reklamacije na proizvode.	Održavanje niskog nivoa reklamacija. Savetovanje i edukacija kupaca.
Odgovornost prema korisnicima proizvoda	Prodaja pakovanog cementa u zimskim vrećama – kupcima sa severa Crne Gore i Slavonije (Hrvatska).	Dobijen sertifikat, u skladu sa ISO 9001:2015 standardom. Pakovanje cementa PC 35M (V-L) 32,5R u vreće od 25 kg.	Održavanje stabilnog kvaliteta i stalne usaglašenosti proizvoda sa srpskim i evropskim zakonodavstvom. Održavanje usaglašenosti bezbednosnih oznaka na vrećama sa zahtevima EU.
Edukacija kupaca i dobavljača o društvenoj odgovornosti	<p>Kodeks ponašanja pri nabavkama – distribuiran uz 32 ugovora sa novim dobavljačima.</p> <p>Organizovana prezentacija i radionica za dobavljače, na temu „Bezbednost pre svega“ (140 sati).</p> <p>Realizovan 51 sat treninga za bezbedan rad ugovarača.</p>	Organizovana su 3 sastanka (ukupno 30 učesnika) sa kupcima i dobavljačima – prevoznicima, na temu bezbednosti i zdravlja na radu u TCK, kao i na temu promocije Titanovih vrednosti i strategije poslovanja na velikim projektima i održavanju dobrih poslovnih odnosa sa dobavljačima.	<p>Održavati kontinuiranu komunikaciju, sa ciljem da 80% ključnih dobavljača i kupaca poštuje principe odgovorne nabavke.</p> <p>Nastaviti sprovođenje obuka za bezbedan rad ugovarača i prevoznika.</p>
Pretkvalifikacija dobavljača	Pretkvalifikovano 100% novih dobavljača.	Pretkvalifikovano 100% novih dobavljača.	Održati proces pretkvalifikacije za 100% novih dobavljača.

Ciljevi	Učinak 2017	Učinak 2018	Nastojanja za 2020. godinu
Životna sredina			
Investiranje u održivi razvoj	Iznos od 367.550 evra uložen u životnu sredinu.	Više od 690.000 evra iznosi u ulaganja u životnu sredinu.	Dalje raditi na poboljšanju učinka u oblasti zaštite životne sredine.
Emisija CO ₂	Ukupna specifična direktna emisija CO ₂ iznosi je 633,8 kg/t _{proizvoda*}	Ukupna specifična direktna emisija CO ₂ iznosi je 611,3 kg/t _{proizvoda*}	Dostizanje vrednosti specifične direktnе emisije CO ₂ < 615,9 kg/t _{proizvoda*} .
Energetska efikasnost	Zamenjeno je 350 sijalica, sa odgovarajućim štednim sijalicama.	Zamenjeno je 450 sijalica, sa odgovarajućim štednim sijalicama.	Zameniti sve sijalice u kompaniji, sa energetskim efikasnjom rasvetom.
Alternativna goriva i sirovine	Kao energet za grejanje u potpunosti je korišćen obnovljivi izvor energije, drveni pelet. U oktobru 2017. godine dobijeno je Rešenje o gradevinskoj dozvoli za izvođenje radova na izgradnji postrojenja za doziranje i korišćenje goriva dobijenog iz čvrstog otpada (SRF) za kombinovano sagorevanje sa osnovnim fosilnim gorivima u rotacionoj peći. Učešće alternativnih sirovina iznosi je 9,94%.		Nastaviti zalaganja za procese uskladivanja sa standardima EU, koji se odnose na korišćenje alternativnih goriva. Povećati učešće alternativnih sirovina.
Lokalna zajednica i društvo			
Dijalog sa stejkholderima	Organizovan je „Dan otvorenih vrata“ za sve zainteresovane sugrađane i saradnike, koji su imali priliku da posete fabriku i upoznaju se sa našim poslovanjem i procesom proizvodnje.	Organizovan je „Dan otvorenih vrata“ za sve zainteresovane partnere i sugrađane, koji su se bliže upoznali sa radom fabrike. Prilikom predstavljanja integrisanog Izveštaja za 2017. godinu, prikupljeni su podaci od stejkholdera o zainteresovanosti za teme kvaliteta vazduha u Kosjeriću i upotrebe alternativnih goriva.	Organizovati sastanke i održavati dijalog sa stejkholderima.
Transparentnost i integritet	Objavljen je integrisani Izveštaj u skladu sa standardima cementne industrije i odgovarajućim protokolima Svetskog poslovog saveta za održivi razvoj (WBCSD) – Inicijative za održivost u cementnoj industriji (CSI).	Objavljen je drugi integrisani Izveštaj u skladu sa standardima cementne industrije i odgovarajućim protokolima Svetskog poslovog saveta za održivi razvoj (WBCSD) – Inicijative za održivost u cementnoj industriji (CSI).	Stalno unapređenje transparentnosti kroz integrisano izveštavanje.
Strateški pristup ulaganju u lokalnu zajednicu	Ukupno ulaganje u lokalnu zajednicu iznosi je oko 130.000 evra. Realizovan je četvrti ciklus programa praksi „Znanje za izazove – gradimo kulturu neprekidnog učenja“.	Ukupno ulaganje u lokalnu zajednicu iznosi je skoro 150.000 evra. Realizovan je peti ciklus programa praksi „Znanje za izazove – gradimo kulturu neprekidnog učenja“.	Nastaviti podržavanje važnih razvojnih programa u lokalnoj zajednici.

SARADNJOM I DIJALOGOM GRADIMO POVERENJE

Korišćenje alternativnih goriva u industriji uvek otvara mnoga pitanja građana koji žive u okolini tih postrojenja, i stoga je ozbiljan, argumentovan i stručno potkrepljen dijalog o svim aspektima upotrebe ove vrste energenata neophodan pre početka njihovog korišćenja. Nizom prezentacija, sastanaka, kao i putem naših internih novina — TCK Novosti, potrudili smo se da ovu temu, kao i temu kvaliteta ambijentalnog vazduha u Kosjeriću, približimo lokalnoj javnosti, i pružimo uvid u naše rezultate i dugoročne planove, uvažavajući zainteresovanost i zabrinutost predstavnika lokalne zajednice.

Rezultati koje je beležila merna stanica Agencije za zaštitu životne sredine i koje smo tokom prethodne godine predstavljali javnosti, jasno govore da kvalitet vazduha u Kosjeriću tokom godine prolazi kroz dve različite sezone – letnju, u kojoj je kvalitet vazduha u okvirima propisanih limita, i zimsku, u kojoj je zbog potrebe grejanja vazduh skoro svakodnevno van definisanih graničnih vrednosti kvaliteta vazduha. Na prvi pogled, ovakva situacija može izgledati nelogično: u jednom malom mestu vazduh je najčistiji istovremeno kada najveće postrojenje najviše radi, a prekoračenja se javljaju u periodima kada industrija stoji. Međutim, to je stvarna slika ekološkog stanja u Kosjeriću. Sa jedne strane, imamo fabriku koja je godinama ulagala u najbolje dostupne tehnologije i smanjivala svoj uticaj na neposredno životno okruženje, a sa druge strane, prisutan je neefikasan sistem zagrevanja domova koji se nije menjao decenijama. Tako smo došli u situaciju da su uticaji malih ložišta nekoliko puta veći od uticaja koji ima odgovoran industrijski operater.

Sada, godinu dana kasnije, kada su merenja ponovo pokazala da nepovoljne pretpostavke o našem uticaju na okruženje nisu opstale, mi planiramo da započнемo aktivniji i otvoreniji dijalog sa sugrađanima u vezi sa svim uslovima budućeg korišćenja alternativnih goriva u Cementari. Objasnićemo da korišćenje ove vrste goriva neće predstavljati rizik za zajednicu, niti će ugroziti odlične rezultate u zaštiti životne sredine koje sada postižemo. Takođe, ovo unapređenje će omogućiti dugoročnu održivost proizvodnje cementa u Kosjeriću, sigurnost radnih mesta i veća ulaganja u potrebe lokalne sredine.

Naši zaposleni

Tokom svoje duge istorije, u Titanu su ljudi uvek bili glavna motivaciona snaga. Naša postavka održivog razvoja oslanja se, prvenstveno, na kvalitete zaposlenih, njihove poslovne i lične kapacitete i posvećenost međusobnoj saradnji. Ljudski potencijali su i u središtu postojeće ideje vodilje, kao i kompletne strategije poslovanja u našoj kompaniji. Upravo zahvaljujući naporima zaposlenih i njihovim talentima, TITAN Cementara Kosjerić postiže značajne uspehe.

Nizom podsticajnih programa, organizacija upravljanja ljudskim resursima u TCK upućuje zaposlene u celovit razvoj stručnih i individualnih sposobnosti. Klima kolegijalnog poverenja i otvorenih šansi za karijerno napredovanje, ima potporu u kadrovskim smernicama TITAN Grupe, koje predviđaju jednake mogućnosti za sve članove kolektiva, i promovišu integritet, meritokratiju, otvorenu komunikaciju i transparentnost, sa ciljem da se stvorи uspešna sprega profesionalne afirmacije i poslovnog učinka. Stalnim aktuelizovanjem programa stručnog napredovanja, u Cementari se primenjuje i Titanova platforma liderstva: TLP (TITAN Leadership Platform), koja usavršava kvalitet kompetencija, etičnosti i drugih elemenata poslovnog ponašanja, kao vezivnu nit svih uspeha moderne organizacije. Ovaj delotvorni model promoviše dobre prakse i perspektivu budućnosti, unapređujući i ocenu učinka na svim nivoima poslovanja.

Za dugogodišnji rad u kompaniji, zaposlenima odajemo zahvalnost i kroz jubilarne nagrade, a jedna od inicijativa na koju smo posebno ponosni jeste finansijska podrška od 1.000 evra za svako novorođeno dete naših kolega, kao člana Titanove porodice.

U 2018. godini bavili smo se implementacijom projekta **unITE people**, namenjenog razvijanju jedinstvenog sistema za upravljanje ljudskim resursima na nivou Grupe. Značajno unapređujući procese u TCK, ova inovacija će poboljšati i pojednostaviti naš svakodnevni rad kroz primenu onlajn SAP platforme, pod nazivom SuccessFactors, digitalnog alata za bolje iskustvo zaposlenih. U tom smislu, sve najvažnije aktivnosti sada su smeštene u okviru jedinstvenog, globalnog sistema, koji pruža efikasniju i precizniju analitiku, unapređen, digitalni menadžment procesa učinka zaposlenih, kao i njihovog profesionalnog i ličnog razvoja.

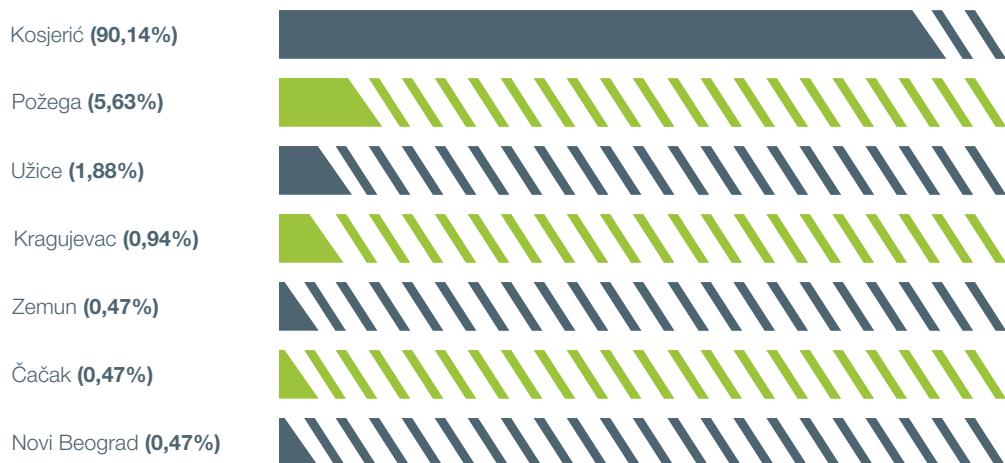

muškarci 67,86%
žene 32,14%

Top menadžment
prema mestu
stanovanja

Struktura zaposlenih prema mestu stanovanja

Statistika o broju zaposlenih		POL	STAROST	2016	2017	2018
				žene	muškarci	
Novozaposleni	žene	<30	2	6	6	
		30-50	0	0	1	
		>50	0	0	0	
	muškarci	<30	1	5	6	
		30-50	1	2	6	
		>50	0	0	1	
Zaposleni koji su napustili organizaciju – redovna fluktuacija	žene	<30	0	3	5	
		30-50	2	1	1	
		>50	0	0	0	
	muškarci	<30	1	3	6	
		30-50	0	3	1	
		>50	1	2	7	
Zaposleni koji su napustili organizaciju – program restrukturiranja	žene	<30	0	0	0	
		30-50	0	0	2	
		>50	0	0	0	
	muškarci	<30	0	0	0	
		30-50	2	0	6	
		>50	13	0	16	
Stopa fluktuacije, % (broj zaposlenih koji su napustili organizaciju / broj zaposlenih na dan 31.12)				9%	5%	23%

Odsustvo radi nege deteta u TITAN Cementari Kosjerić		2017	2018
Zaposleni koji su imali pravo na odsustvo zbog rođenja deteta	muškarci	6	3
	žene	1	0
Zaposleni koji su iskoristili pravo na odsustvo	muškarci	0	0
	žene	1	0
Očekivani broj zaposlenih za povratak sa odsustva	muškarci	0	0
	žene	1	1
Zaposleni koji su se vratili na posao posle odsustva	muškarci	0	0
	žene	1	1
Zaposleni koji su se vratili na posao posle odsustva, i zaposleni su i 12 meseci kasnije	muškarci	0	0
	žene	1	0

U skladu sa standardima za izveštavanje TITAN Grupe i sektorskim pristupom Inicijative za održivost u cementnoj industriji (CSI), detaljni pokazatelji rezultata TCK u oblasti društva prikazani su na stranicama 38—39 ovog Izveštaja.

INDIREKTNO ZAPOSLENI*	2016	2017	2018
Ukupan broj zaposlenih kod ugovarača	174	216	268
Broj zaposlenih kod ugovarača, bez logistike i transporta	38	36	33
Broj zaposlenih kod ugovarača – logistika i transport	136	180	234
Ukupan broj radnih sati zaposlenih kod ugovarača	329.447	407.950	505.485

* Broj ugovarača procjenjen na osnovu radnih sati (kao FTE – full time equivalent)

Učenjem stvaramo pozitivne promene

Spremnost TITAN Cementare Kosjerić da adekvatno odgovori na izazove poslovne konkurentnosti i društvenih tendencija, projektili su iz koncepta neprekidnog učenja, kao trajnog opredeljenja kompanije. Zato konstantno ulažemo u razvoj znanja, stručnosti i kreativnih afiniteta naših kolega, smatrajući da time najbolje gradimo održivu budućnost kompanije na obostranu dobrobit: organizacije i zaposlenih.

Prosečan broj trening sati prema polu

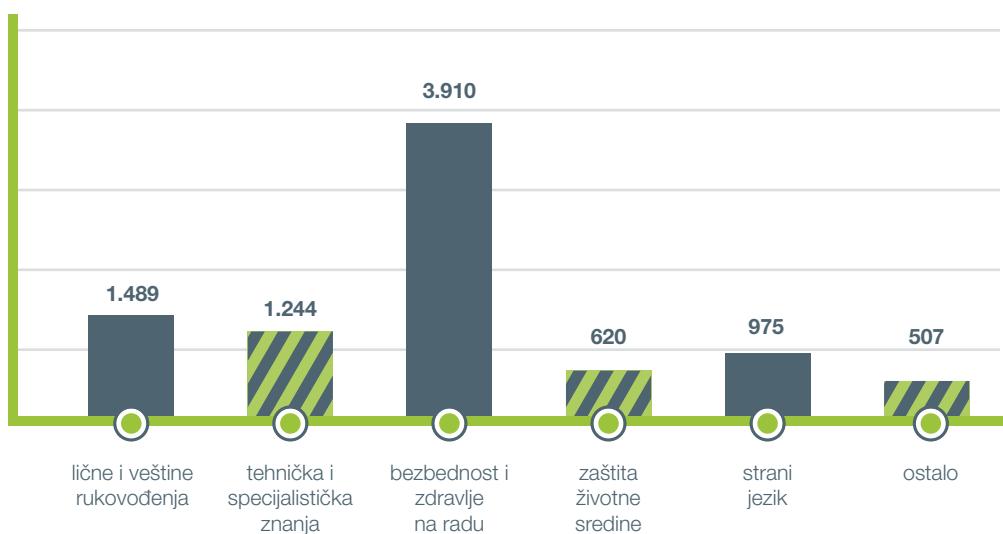

Prosečan broj trening sati po kategoriji zaposlenih

Nastojeći da dodatno razvijamo profesionalnost, u prethodnom periodu smo pripremali uvođenje značajnog broja — preko 7.500 onlajn treninga, koji će našim zaposlenima biti dostupni svakog trenutka, posredstvom novog SuccessFactors softvera, u saradnji sa platformom LinkedIn, jednom od najbolje ocenjenih platformi za onlajn učenje.

Obuke 2018. godine: 8.745 sati

Odgovornost prema sebi i drugima

Usvojena i distribuirana Politika bezbednosti i zdravlja na radu u našem kolektivu ukazuje da smo posvećeni dostizanju najviših ciljeva u ovoj oblasti, koju shvatamo kao poslovni prioritet, koncentrisan u trajnom zadatku – stvoriti bezbedno radno okruženje, bez povreda na radu. Sa tog stanovišta, 2018. godina za TCK predstavlja uspešan period u kome nije bilo povreda na radu. Ovaj rezultat je zasluga svih zaposlenih u kompaniji, koji su doslednim primenama bezbednosnih procedura i učešćem u prepoznavanju novih rizika, doprineli unapređenju sistema BZNR. Podizanjem svesti o tom pitanju, kao neophodnom faktoru za kontinuitet dobrih postignuća u svim aspektima organizacije, gradimo brigu jedni o drugima, zasnovanu na savesnom odnosu prema sebi, kolegama i poslovnim saradnicima, što čini prepostavku kulture bezbednosti.

Sve bezbednosne incidente u kompaniji, sa ili bez posledica po zaposlene, imovinu i životnu sredinu, obavezno istražujemo u cilju sprečavanja istih i sličnih nezgoda.

Rezultate tih nalaza prezentujemo svim zaposlenima i zainteresovanim stranama, a propisane preventivno-korektivne mere realizujemo u što kraćem roku.

Sistem bezbednosti i zdravlja u Cementari svakodnevno unapređujemo uočavanjem prostora za poboljšanja pravila i procedura, uz redovno organizovanje sistema treninga i obuka, kao i promociju stručne provere za implementaciju strogih bezbednosnih zahteva. Reagovanjem na svako kršenje bezbednosnih pravila i poštovanjem principa nulte tolerancije na bezbednosne rizike, postavljamo uslov za dostizanje osnovnog postulata da se svaka povreda može sprečiti.

U 2018. godini, u TCK smo organizovali 3.910 sati BZNR treninga, odnosno 18,44 sata po zaposlenom, dok je za naše ugovarače realizovano 259 sati obuka. Pored redovnog teorijskog i operativnog usavršavanja, sa akcentom na praktičnim veštinama, sproveli smo i preostala četiri treninga o prevenciji ozbiljnih incidenata. Tim programom nastojimo da dodatno podignemo bezbednosnu svest naših zaposlenih kroz detaljnu analizu uzroka ranije nastalih incidenata iz drugih fabrika.

Unapređenje postojećih i sticanje novih znanja, kao preduslov svakog uspeha, ima važnu ulogu i u oblasti bezbednosti i zdravlja na radu. Osim na našim radnim mestima, koncept bezbednosne edukacije negujemo i u zajednici, time što organizujemo dečije „Bezbednosne radionice“ za uzrast četvrtog razreda svih osnovnih škola opštine Kosjerić, a putem adekvatnih prezentacija širimo stečena znanja među našim ugovaračima i saradnicima, učvršćujući dobru poslovnu komunikaciju.

Krajem prethodne godine, izvršena je izmena i dopuna postojećeg Akta o proceni rizika radnih mesta, na osnovu kojeg je, pored uskladištanja sa važećom sistematizacijom radnih mesta, ustanovljen preostali rizik nakon primene preventivnih mera. Novim Aktom prepoznato je 7 radnih mesta sa povećanim rizikom, na koja je raspoređeno ukupno 18 zaposlenih. Korišćenjem odgovarajućih stručnih metoda, prepoznali smo 19 novih ili skrivenih opasnosti i štetnosti, i u isto vreme realizovali 191 preventivno-korektivnu meru, proisteklu iz istraga incidenata, eksternih i internih revizija i predloga za unapređenje.

U TCK postoji Odbor bezbednosti, sačinjen od pet predstavnika zaposlenih i tri predstavnika poslodavca. Funkcionisanjem ovog tela, postižemo dobro razumevanje i razmenu svih vrsta informacija o bezbednosti i zdravlju u kolektivu. Samostalno ili preko svojih izabranih kolega u Odboru, zaposleni mogu uticati na unapređenje sistema bezbednosti, a uspešna komunikacija i stvaranje atmosfere uzajamnog poverenja, znatno doprinose svakodnevnom razvoju zajedničkog bezbednosnog ambijenta i dostizanju odličnih rezultata na tom polju. BZNR je najvažnija tema sa kojom počinje svaki sastanak ili obuka bilo kog tipa u kompaniji, i polazna je osnova za unapređenje svih aspekata našeg poslovanja.

Značajna pitanja iz domena bezbednosti i zdravlja zaposlenih detaljno su razrađena u Kolektivnom ugovoru naše kompanije. Takođe, u junu 2018. godine, uspešno je sprovedena provera usaglašenosti sistema BZNR sa standardom OHSAS 18001, i tom prilikom nisu konstatovana odstupanja. U cilju poboljšanja sistema, evidentirano je jedno zapažanje i data su dva predloga za unapređenje, a to ukazuje na visok kvalitet bezbednosne organizacije u TITAN Cementari Kosjerić, što je ustanovila eksterna OHSAS revizija. U skladu sa standardima za izveštavanje TITAN Grupe i sektorskim pristupom Inicijative za održivost u cementnoj industriji (CSI), detaljni pokazatelji rezultata TCK u oblasti bezbednosti i zdravlja na radu prikazani su na 38. strani ovog Izveštaja.

Bezbedno odrastanje uz Titanovu edukativnu podršku

Poštujući TITAN vrednosti, i u 2018. godini nastavili smo da realizujemo teorijski i praktični program „Bezbednosnih radionica”, kao vaspitni model koji kod dece osnovnoškolskog uzrasta treba da razvije bezbednosnu svest i odgovorno ponašanje u svakodnevnim životnim prilikama. U saradnji sa relevantnim subjektima iz lokalne zajednice, i ovoga puta smo animirali učenike četvrtog razreda Osnovne škole „Mito Igumanović” u Kosjeriću, zajedno sa područnim odeljenjima u okolnim selima, kao i četvrtake Osnovne škole „Jordan Đukanović” na Vardi.

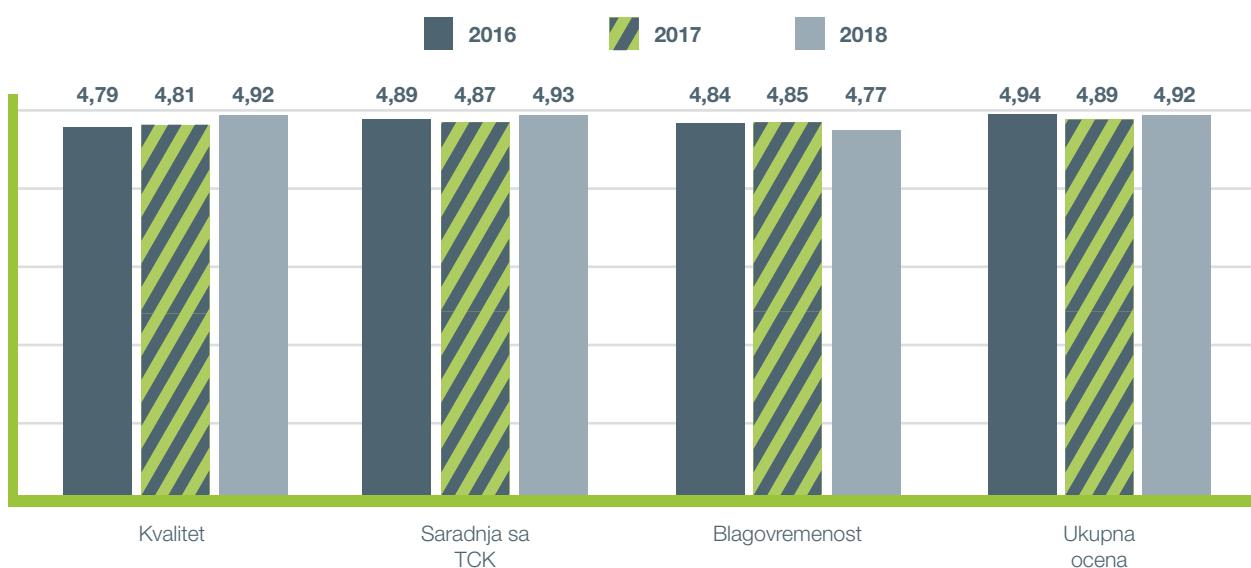
Deca su se zainteresovano uključila u teme o bezbednosnim preporukama tokom školskih aktivnosti i slobodnog vremena, zatim o sigurnom korišćenju interneta i vršnjačkom nasilju, a naročitu znatiželju privukli su praktični primjeri saobraćajnih situacija, vatrogasna pokazna vežba gašenja požara i lekarski saveti o tajnama zdrave ishrane. Uvek prateći aktuelne zahteve bezbednosti i zdravlja, ovaj dugogodišnji Titanov ciklus radionica redovno osavremenjuje svoje obrazovne teme, sa ciljem da preventivnim pristupom utiče na pravilno vaspitanje mladih generacija.

Naši poslovni partneri – kupci i dobavljači

U poslovnoj praksi, TITAN Cementara Kosjerić iskazuje trud da svojom posvećenošću, na jasan i konzistentan način, utiče da održivost bude ukorenjeni deo njene kompanijske kulture – ona značajna odlika kojom naši kupci mogu da se ponose i koja uvećava njihovo zadovoljstvo. Takođe, kroz komunikaciju sa klijentima, Cementara potvrđuje da deli odgovornost i brigu o dugoročnoj dobrobiti lokalne sredine.

Od kada je postala deo TITAN Grupe, TCK ulaže velike napore u doprinos napretku društva kroz svoje proizvode i usluge, poštujući principe održivog razvoja. Na osnovu tih načela, kompanija nastoji da permanentno poboljšava zadovoljstvo korisnika, nudeći proizvode, rešenja i usluge koji konstituišu i učvršćuju njihovo poverenje. Prilikom pružanja usluga kupcima, zalažemo se za iskrenost, tačnost i brzinu, i delujemo sa stanovišta prepoznavanja, razumevanja i poštovanja potreba klijenata.

Rezultati ispitivanja zadovoljstva kupaca u periodu od 2016. do 2018. godine

Naši kupci se opredeljuju za saradnju sa nama jer dosledno obezbeđujemo proizvod odličnog i stabilnog kvaliteta, kao i pouzdanu i sigurnu uslugu. Najboljim performansama takve strategije osiguravamo konkurentnost i postojan poslovni uspeh. TCK je u aprilu 2018. godine, uvažavajući ideje i sugestije kupaca, počela da pakuje i prodaje cement klase 32,5R u vrećama od 25 kg. Prilagođavanjem vrste pakovanja i odgovorom na očekivanja tržišta, nastojimo da izademo u susret našim kupcima, kao i krajnjim korisnicima proizvoda.

Ukoliko potrošači imaju konkretna pitanja ili nedoumice, odgovor mogu dobiti u bilo kom trenutku, u direktnom kontaktu sa nama. Naši komercijalisti na terenu spremni su da pruže potrebna objašnjenja o celom proizvodnom i uslužnom asortimanu, da porazgovaraju sa kupcem o načinu na koji će upotrebiti kupljeni proizvod i da o njegovim specifičnostima daju očekivani savet i sugestiju. Dodatno smo omogućili da opšte informacije o primeni, karakteristikama, bezbednosnim osobinama, kao i uslovima skladištenja proizvoda, kupci mogu naći na pakovanju i/ili u bezbednosnom i tehničkom listu, koji se nalaze na našem sajtu: www.titan.rs.

Dobro organizovan lanac nabavke u TITAN Cementari Kosjerić podrazumeva važnu ulogu dobavljača, sa kojima ostvarujemo uspešnu saradnju, zasnovanu na zahtevima bezbednosti i zdravlja na radu, zaštite životne sredine, poštovanja ljudskih prava i primene zakonskih propisa. Izbor, kontrola i evaluacija dobavljača regulisani su Kodeksom ponašanja za nabavku TITAN Grupe, na bazi kriterijuma kvaliteta, pouzdanosti, prilagodljivosti i lokacije poslovanja, pri čemu potenciramo partnerski pristup prema saradnicima i uvažavanje potreba klijenata, kao prepoznatljivih obeležja poslovne etike u TCK.

Doslednim promovisanjem društveno odgovorne prakse u sveukupnom opsegu svog uticaja, naša kompanija, u sferi upravljanja lancem nabavke, motiviše dobavljače da prihvate Titanov Kodeks ponašanja pri nabavkama i Titanove prakse poslovanja, i da po tom uzoru uspostave ili unaprede svoje poslovne karakteristike.

Afirmišući načela održivog razvoja, u Cementari ostvarujemo dvostruki uticaj na dobavljače – neposredno, kroz pretkvalifikaciju dobavljača i sklapanjem ugovora sa njima, i posredno: promovisanjem odgovorne nabavke. U toj proceduri, prilikom pretkvalifikacije i potpisivanja ugovora, kao i pre početka posla za koji su izabrani – od dobavljača zahtevamo da njihov odnos prema svojim zaposlenima i podizvođačima bude prilagođen generalnim zakonskim obavezama iz oblasti bezbednosti i zdravlja na radu, uz prihvatanje uslova, koje im naša kompanija određuje, da sa svim zaposlenima imaju zaključene ugovore, u skladu sa zakonom o radu. Pritom treba poštovati sve relevantne propise u sferi zaštite životne sredine, kao i interne Titanove zahteve koji prevazilaze zakonske odredbe. Saglasno zadatim normativima, dobavljači izvršavaju poslove, sa dužnošću da svoje prakse orijentisu prema principima etičnog poslovanja, podržavajući fer konkurenциju i odsustvo korupcije i podmićivanja.

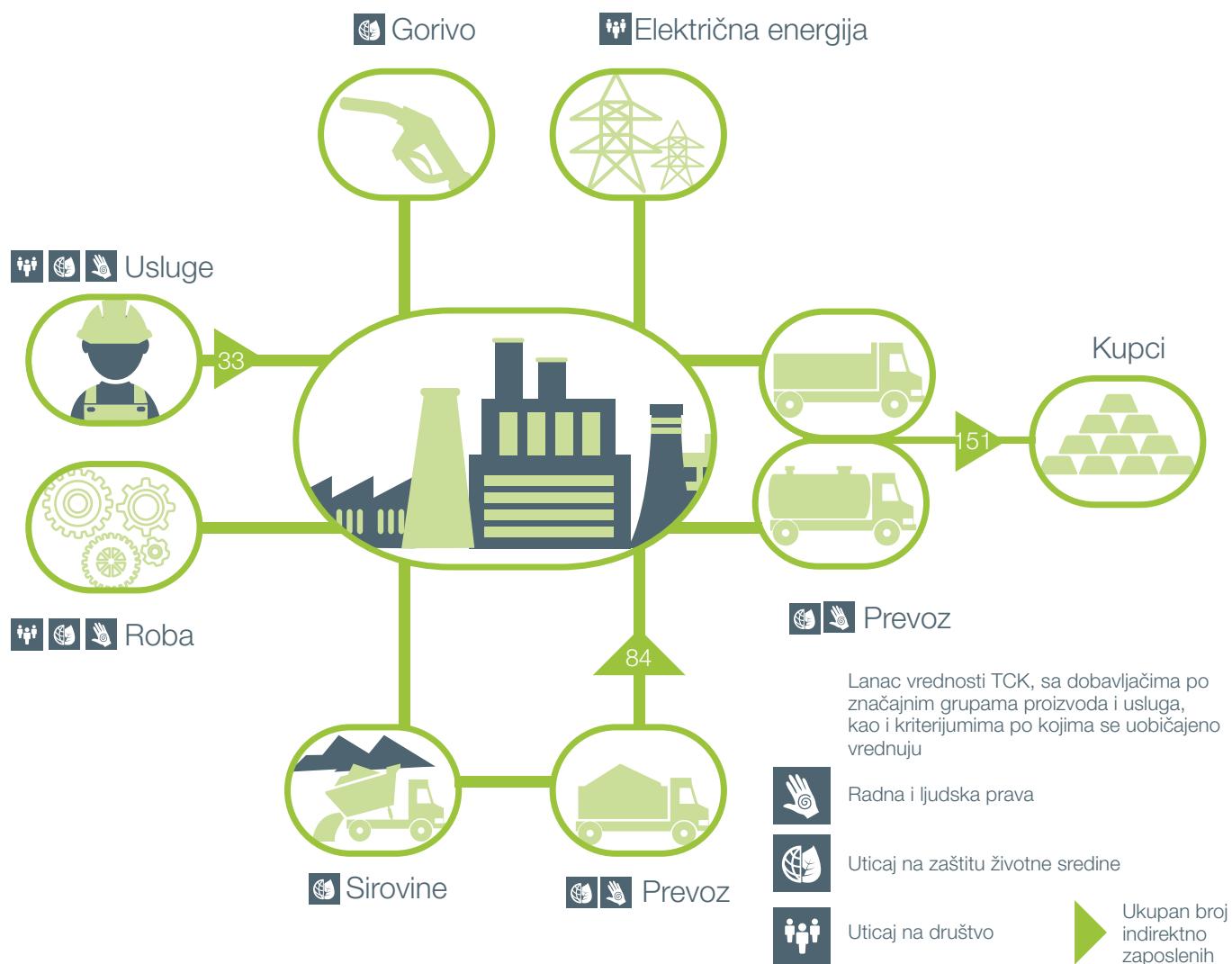
TITAN Cementara Kosjerić u poslovnom okruženju ima u vidu dobavljače iz socijalnih preduzeća, koje uključuje u proces nabavke kada za to postoji mogućnost, koristeći njihove proizvode i usluge za svoje potrebe.

U 2018. godini, sve nove izvođače radova smo obuhvatili pretkvalifikacijom po kriterijumima poštovanja radnih i ljudskih prava, kao i uticaja na društvo, a zatim, za vreme izvođenja radova, i prema kriterijumima bezbednosti i zdravlja na radu i uticaja na životnu sredinu.

Ocenjivanje dobavljača u TCK smo ustanovili kao kontinuirani proces koji, na osnovu mnogih parametara, sprovodimo i tokom saradnje. Za merila uspešnosti uzimamo revizije izvođača radova, vrednovanje prema kriterijumima bezbednosti i zdravlja na radu nakon završenih aktivnosti, i praćenje kvaliteta proizvoda/usluga. Takođe, vršimo godišnju evaluaciju dobavljača sa kojima smo sarađivali u tom kalendarskom periodu, a sistem procene dodatno obuhvata i pokazatelje kvaliteta proizvoda ili usluge, kvalitetu saradnje, kao i primenu odgovornog poslovanja u praksi. U 2018. godini, od 714 dobavljača sa kojima smo sarađivali, ocenili smo njih 409. Od ovog broja, 20% dobavljača je vrednovano sa aspekta bezbednosti i zdravlja na radu i uticaja na životnu sredinu.

U skladu sa procedurom nabavke u TITAN Cementari Kosjerić, u tenderskom postupku prikupljanja ponuda nastojimo da, pored ostalih zainteresovanih učesnika, na tender pozovemo i sve lokalne dobavljače koji mogu da ponude zahtevani proizvod ili uslugu. Takođe, u izboru najprihvatljivije ponude, prednost dajemo lokalnim dobavljačima, ukoliko su njihove ponude približne ceni dobavljača koji nisu iz opštine Kosjerić. Vrednost nabavki od dobavljača sa područja opštine Kosjerić, u 2018. godini iznosila je značajnih 7.400.000 evra, što je za 20% više od prometa u 2017. godini.

Učešće lokalnih dobavljača u troškovima nabavke u TITAN Cementari Kosjerić

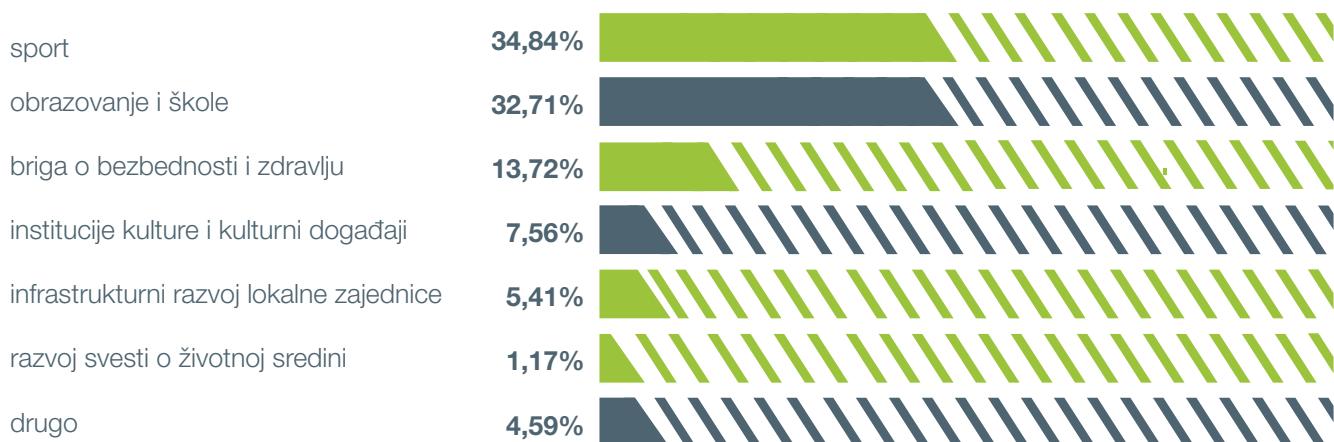

U 2018. godini, u TCK se uočava značajan rast broja radnih sati prevoznika koji dopremaju neophodan materijal za proizvodnju. Broj angažovanih vozača je za 90% veći u odnosu na 2017. godinu.

TITAN U KOSJERIĆU

Iako je najmlađa među cementarama u Srbiji, našu kompaniju odlikuje liderска pozicija jednog od ekonomski, ekološki i društveno najdogovornijih proizvođača građevinskih materijala u državi, o čemu svedoči i kontinuirano zalaganje u oblasti održivog poslovanja.

Gotovo 150.000 evra uloženo je u razvojne programe lokalne zajednice tokom 2018. godine.

U 2018. godini, lokalni budžetski prihodi od TCK, po osnovu poreza, iznosili su više od 59.590.000 dinara. To znači da je svaki treći dinar u budžetu Opštine Kosjerić doprinos naše kompanije.*

Pet godina profesionalnog razvoja mladih u znaku TCK vrednosti

Već pet godina Cementara uzastopno organizuje stručnu praksu u kojoj diplomci i studenti završnih godina dobijaju priliku da fakultetsko obrazovanje nadograde u realnom poslovnom ambijentu, uz punu podršku svih zaposlenih. Program obuke, pod sloganom „Znanje za izazove – gradimo kulturu neprekidnog učenja”, promoviše Titanove vrednosti i ukazuje mladima na potrebu stalnog usavršavanja kao uslov profesionalnog uspeha. Uključivanje u radne procese, omogućava praktikantima da svoju stručnost uobičaje organizacijom navika i vremena, poslovnim obavezama i integriranjem u kolektiv TCK, što je korisno iskustvo u planiranju karijere i apliciranju za posao. To potvrđuje podatak da je skoro polovina svih dosadašnjih polaznika pronašla posao u periodu od godinu dana nakon pohađanja obuke u našoj kompaniji. Uspesnim finalnim prezentacijama o novostečenim kompetencijama u Cementari, deset kandidata ovogodišnje prakse pridružilo se učesnicima projekta koji realizuje Evropski pakt za mlade, u okviru Evropske mreže za društveno odgovorno poslovanje (CSR Europe), čiji potpisnik je i TITAN Grupa.

* Procena na osnovu objavljenih finansijskih izveštaja Opštine Kosjerić za 2018. godinu.

Partnerstvom uvećavamo resurse društva

Tradicionalnu manifestaciju „Dan otvorenih vrata”, održanu u septembru 2018. godine, TITAN Cementara Kosjerić je obogatila prezentacijom svog osmog po redu godišnjeg integrisanog Izveštaja za 2017. godinu. Savremeni format ovog dokumenta odražava naprednu društveno odgovornu praksu kompanije, baziranu na principima znanja i stalnog usavršavanja, i usaglašenu sa Ciljevima održivog razvoja Globalnog dogovora UN.

Posebna pažnja u Izveštaju posvećena je analizi kvaliteta ambijentalnog vazduha u Kosjeriću i uticaju rada fabrike cementa na parametre ispitivanja u ovoj oblasti.

Nakon promocije integrisanog Izveštaja, brojni zainteresovani gosti su laganom šetnjom i u pratnji predstavnika kompanije obišli fabriku i upoznali se sa njenim radom, dok su istovremeno za decu priređene raznovrsne kreativne radionice i animacije, u kojima su se mališani zabavili, ali i saznali nove informacije, družeći se sa vršnjacima, roditeljima i zaposlenima u Cementari, uvek spremnim da podrže susret sa zajednicom.

Unapređujemo životni ambijent po meri svih generacija

Svečanom ceremonijom TITAN Cementara Kosjerić je proglašila pobedničke projekte, koji su sa nagradnim fondom od ukupno 20.000 evra podržani u okviru tradicionalnog konkursa „Za moj Kosjerić“. Ovim vidom dugogodišnje inicijative društveno odgovorne prakse, kroz blisku saradnju sa lokalnim institucijama i organizacijama, naša kompanija afirmiše programe i ulaganja koji su usmereni ka uspostavljanju savremenih uslova obrazovanja, promovisanju kulturnih i umetničkih aktivnosti, podizanju nivoa socijalne zaštite i inkvizicije, i očuvanju ekološke sredine. Na konkursu 2018. godine, od 28 dostavljenih prijava, nagrađeno je čak četrnaest projekata,

sa ocenom da na najbolji način doprinose unapređenju kvaliteta života u Kosjeriću. Taj plodni dugotrajni učinak, iza kojeg stoji Titanova društvena preuzimljivost, potkrepili su i najuspešniji kandidati prethodnog konkursa, koji su na ovom događaju predstavili svoje ideje, inovacije i rezultate, kao pokretače pozitivnih promena među sugrađanima.

Zajedničkim duhom za nova sportska odličja

U sportskoj hali „Sreska bašta”, TITAN Cementara Kosjerić je zvanično obeležila uručenje godišnjih donacija za šest lokalnih sportskih klubova. Sa finansijskom podrškom preko 40.000 evra, koliko smo u prethodnoj godini plasirali sportskim organizacijama opštine, ukupna vrednost naših ulaganja u razvoj sporta u Kosjeriću, u periodu od 2002. godine, iznosi blizu 800.000 evra. Društveno odgovorne zasluge Cementare istakao je i Vanja Grbić, proslavljeni odbojkaški as i član Kuće slavnih, koji je kao specijalni gost ove svečanosti održao motivacioni govor o značaju timskog zalaganja i putu do šampionskog uspeha.

Širimo horizonte humanosti i zdravstvene kulture

TITAN Cementara Kosjerić, u sklopu svog društveno odgovornog poslovanja, već dugi niz godina organizuje događaj pod sloganom „Jedan svet. Jedan dom. Jedno srce.”, koji u lokalnoj sredini promoviše životne vrednosti kroz sport, pravilnu ishranu i preventivne lekarske pregledne. Zajedničkim zalaganjem fabrike i Crvenog krsta iz Kosjerića, u maju prošle godine, održana je akcija dobrovoljnog davanja krvi, koju je podržalo oko 60 naših sugrađana. Naročito smo ponosni što smo ovom iniciativom privukli i mlade učesnike, koji su se prvi put odlučili za ovaj humani gest. Istog dana, u saradnji sa Domom zdravlja iz Kosjerića, u Info Centru TCK, omogućili smo da oko 50 naših meštana izmeri krvni pritisak, nivo šećera u krvi i dobije korisne lekarske savete, dok smo degustacijom prirodnih napitaka doprineli širenju znanja o zdravoj ishrani.

Posebno nas je obradovalo prisustvo dece, koja su u ovom programu zdravstvene kulture dobila priliku da kroz igru, od ranog uzrasta usvajaju veštine timskog rada i pozitivne životne navike. Druženje je podstakao profesor fizičkog vaspitanja, Nemanja Cvijić, koji je serijom vežbi za pravilan rast i razvoj najmlađih, našu glavnu ulicu u Kosjeriću ispunio dečijom grajom i osmesima prolaznika.

BRIGA O ŽIVOTNOJ SREDINI

Za TITAN Cementaru Kosjerić zaštita životne sredine podrazumeva pažljivo rukovanje resursima i odgovorno vršenje operativnih aktivnosti, uz minimiziranje uticaja na životnu sredinu.

Nastojeći da efikasno organizujemo sve aktivnosti koje se odnose na očuvanje i zaštitu životne sredine, kao i da poboljšamo učinak u ovoj oblasti, razvili smo i primenili Sistem upravljanja zaštitom životne sredine. Eksterno sertifikovani Sistem upravljanja zaštitom životne sredine, u skladu sa internacionalnim standardom EN ISO 14001, implementirali smo 2010. godine, a u 2018. godini smo izvršili sertifikaciju, u skladu sa izdanjem iz 2015. godine ovog standarda.

Našom Politikom zaštite životne sredine deklarisali smo aktivnu posvećenost pitanjima životne sredine sa kojima se društvena zajednica suočava, uključujući ne samo sprečavanje zagađenja, već i korišćenje recikliranih materijala, ublažavanje klimatskih promena, smanjenje uticaja na životnu sredinu, zaštitu resursa i očuvanje biodiverziteta, kao ključnih menadžerskih izazova. U okviru ove Politike, fokusirali smo se na poboljšanje performansi u oblasti životne sredine, kao i na otvorenu komunikaciju o dostignutim rezultatima.

Kroz svoje operativne aktivnosti i godišnje programe zaštite životne sredine, TITAN Cementara Kosjerić ima za cilj kontinuirana poboljšanja u sledećim oblastima:

- minimiziranje uticaja emisija na životnu sredinu,
- očuvanje mineralnih i energetskih resursa,
- minimiziranje nastajanja otpada i upravljanje generisanim otpadom u skladu sa hijerarhijom upravljanja otpadom,
- minimiziranje potrošnje vode,
- očuvanje biodiverziteta.

TITAN Cementara Kosjerić je u julu 2018. godine dobila svoju drugu Integrисану dozvolu (IPPC), u skladu sa Zakonom o integrisanom sprečavanju i kontroli zagađenja životne sredine.

Ova dozvola predstavlja propisane uslove pod kojima postrojenje mora da obavlja svoju delatnost, a da se uticaj na životnu sredinu svede na minimum. U dozvoli su, prvenstveno, propisani dozvoljeni nivoi emisija, ali i sprečavanje i kontrolisanje negativnih uticaja na životnu sredinu kroz racionalno upravljanje resursima, primenu najbolje dostupnih tehnika i uštedu prirodnih sirovina.

U TITAN Cementari Kosjerić ponosimo se činjenicama da smo prvo postrojenje u Srbiji koje je dobio IPPC dozvolu (2011), kao i da smo dobijanjem IPPC dozvole drugi put, još jednom potvrdili da ispunjavamo ne samo zakonske propise Republike Srbije, već i evropske norme u oblasti zaštite životne sredine.

На основу члана 15. става 4. Закона о интегриованом спречавању и контроли загађивања животне средине („Службени гласник РС”, број 135/04 и 25/15); члана 156. Закона о општем уграђеном постupku („Службени гласник РС”, број 18/16), члан 23. став 2. Закона о државној управи („Службени гласник РС”, број 79/05, 101/07, 05/10 и 99/14); члана 5а. став 1. Закона о министарству („Службени гласник РС”, број 44/14, 14/15, 54/15, 95/15-д, члан 62-17); решењем по највишем одлуцио „ТИТАН ЦЕМЕНТАРА КОСЈЕРИЋ” д.о.о., Установе Живопрода Машине бб, Косјерић, за пружање вожње интегрисане дозволе, број 353-01-00372/2018-03 от 11.07.2018. године, Министарство је узимају даљину.

РЕДИЛНИК
и издавач интегрисане дозволе:

Извјаје се интегрисана дозвола рег. број 14 инвентара „ТИТАН ЦЕМЕНТАРА КОСЈЕРИЋ“ д.о.о. (у даљем тексту: инвентар), за рад изложбених постројења и обављавање активности производње цемента на локацији инвентарских адреса бр. 1547, 10513, 1548, 1018, 1035, 15103, 11232, 11227, 1045, 1046, 1047, 1048, 10523, 10527 и 5898, см. КО Годишњица инвентара Косјерић, и утвђује следеће, и то:

1. ОВИДИТ ВОДАЦ
1. Овидит водач и интегрисане дозволе:

Интегрисана дозвола рег. број 14 води се инвентару, складно Закону о интегрираном спречавању и контроли загађивања животне средине и креће се са њоме са властима интегрисане дозволе (Службени гласник РС, број 44/05). Правилнику о одобрујеним и утицајним инвентарима (Службени гласник РС, број 30/06) и Уредби о критеријумима и одређивањим података доступних техника, за премоуз стапања квалитета активности средине и превлачење граничних предела вредности у интегрисану дозволу (Службени гласник РС, број 84/05).

Складно горе наведеној Уредби о критичним активностима и постројењима за које се издаје

Energija i klimatske promene

TITAN Cementara Kosjerić prepoznaće da su klimatske promene veliki globalni izazov i posvećena je tome da dâ doprinos kroz implementaciju praktičnih poboljšanja u svojim proizvodnim procesima i proizvodima.

Energija

Proizvodnja cementa je energetski intenzivan proces, koji zahteva velike količine topotne i električne energije, te stoga TITAN Cementara Kosjerić nastoji da poveća energetsku efikasnost svojih proizvodnih operacija, odnosno da smanji utrošak energije, neophodne za proizvodnju klinkera i cementa.

U 2018. godini, nastavili smo plansku realizaciju potrošnje energije i kroz primenu usvojenih mera za povećanje energetske efikasnosti:

- zamenom postojećeg sistema osvetljenja živim sijalicama, sa energetski efikasnim LED svetiljkama,
- planiranjem i organizovanjem rada peći u režimu najveće efikasnosti, uz minimalan broj planskih zastoja,
- instalacijom novog rezervoara mazuta, zapremine 100 m³, i uklanjanjem rezervoara mazuta, zapremine 2000 m³, uz izmenu sistema za razgrevanje mazuta (prelaz sa zagrevanja vodenom parom na zagrevanje toplom vodom).

U protekloj godini TITAN Cementara Kosjerić je koristila termalnu energiju, dobijenu sagorevanjem fosilnih goriva i biomase, i električnu energiju. U poređenju sa 2017. godinom, potrošnja termalne i električne energije u 2018. godini bila je veća (termalna energija za 2,6%, a električna energija za 8,2%), što proističe iz povećanja obima proizvodnje. Međutim, energetska efikasnost je zapravo bila poboljšana na šta ukazuje smanjenje specifične potrošnje energije (za -0,2% i -5,0%, respektivno).

Generalno, potrošnja energije u 2018. godini bila je, srazmerno proizvodnji cementa, u skladu sa pokazateljima potrošnje energije u cementarama TITAN Grupe (http://www.titan-cement.com/integrated_report_2018_EN.pdf), a taj odnos važi i za dostignute vrednosti specifične potrošnje energije, po jedinici proizvoda. Kako je u pitanju bitan deo operativnih troškova, detaljniji prikaz podataka o utrošku termalne i električne energije u TCK podleže specifičnim ograničenjima poverljivosti, saglasno politici kompanije.

Emisija CO₂

U procesu proizvodnje cementa, oko 60% CO₂ nastaje usled hemijske dekarbonizacije sirovinskih materijala, a preostalih 40% nastaje sagorevanjem goriva. Kako bi se osiguralo da su sve praktične mogućnosti smanjenja emisije CO₂ identifikovane i razmotrene, razvili smo strategiju smanjenja emisija ugljen-dioksida, koja se temelji na ulaganju u značajne procesne promene, zasnovane na tri održive inicijative: poboljšanje energetske efikasnosti, razvijanje eko-efikasnih proizvoda i zamena fosilnih goriva alternativnim gorivima.

Ukupna direktna emisija ugljen-dioksida u 2018. godini bila je za oko 1,4% viša nego u 2017. godini, usled povećanog obima proizvodnje. U istom periodu, ukupna emisija biogenog CO₂, poreklom od sagorevanja drvnog peleta, iznosila je 553 tone. Specifična direktna emisija ugljen-dioksida, po toni proizvoda¹, bila je za 3,5% manja nego u 2017. godini.

U cilju smanjenja emisije CO₂, u 2018. godini smo se angažovali na ispitivanju mogućnosti proizvodnje eko-efikasnih CEM V proizvoda, i s tim u vezi uradili smo neophodne industrijske testove, čime smo omogućili da od 2019. godine i ova vrsta cementa bude deo našeg proizvodnog asortimana.

TITAN Cementara Kosjerić, kao i TITAN Grupa, za monitoring emisija CO₂ primenjuje WBCSD/CSI Protokol². Monitoring i izveštavanje o emisijama CO₂, prema ovom Protokolu, sprovodimo dobrovoljno, budući da u Srbiji još uvek ne postoji obaveza obračuna i izveštavanja o ovim emisijama.

¹ Proizvod je cementitious products prema WBCSD/CSI definicijama

² "The Cement CO₂ and Energy Protocol – CO₂ and Energy Accounting and Reporting Standard for the Cement Industry", v.3.1 (2011)

Emisije u vazduhu

TITAN Cementara Kosjerić je posvećena smanjenju uticaja na životnu sredinu, a to postižemo i kroz praćenje i redovan monitoring emisija u vazduhu, prilagođavanjem novim i strožim regulativama emisija u vazduh, nadmašivanjem zahteva lokalnog zakonodavstva i postavljanjem ambicioznih ciljeva za smanjenje emisija.

Kako se rad rotacione peći za proizvodnju klinkera zasniva na sagorevanju fosilnih goriva, osnovne emisije u vazduhu predstavljaju: azotovi oksidi (NO_x), sumporovi oksidi (SO_2) i praškaste materije. U TITAN Cementari smo obezbedili da se sva proizvodnja klinkera odvija uz kontinualno praćenje glavnih emisija.

Automatski merači za merenje emisija u našoj fabriki ugrađeni su na svim glavnim emiterima emisija u vazduhu, čime osiguravamo dostupnost pokazatelja emisija u vazduhu u realnom vremenu, a koji nam omogućavaju preventivne aktivnosti održavanja emisija ispod graničnih vrednosti. Izmerene petnaestodnevne prosečne vrednosti emisija na emiteru rotacione peći objavljujemo i na kompanijskom veb-sajtu: www.titan.rs, a transparentnost tih informacija predstavlja jedan od vidova komunikacije sa našim stejkholderima. Izveštavanje o emisijama sprovodimo u skladu sa zakonskim propisima i zahtevima zakonske regulative, kao i WBCSD/CSI Smernicama³. Merenja emisija na ostalim emiterima periodično obavljaju ovlašćene institucije.

Grafikoni prikazuju dostignute vrednosti emisija u vazduhu, u poređenju sa graničnim vrednostima. Napominjemo da su nam u julu 2018. godine, sa novom IPPC dozvolom, propisane i nove, strože granične vrednosti emisija, koje smo i dostigli već u 2018. godini, čime još jednom potvrđujemo da su mere za smanjenje emisija u vazduhu, koje su primenjene i koje primenjujemo, proaktivne i adekvatne. Osim opštih regulatornih, internu smo postavili zahtevnije ciljeve i obavezali se da ih dostignemo do 2020. godine.

Našu posvećenost da smanjujemo nivo emisija ispod regulatorno obavezujućih graničnih vrednosti, pokazuje i to da smo u decembru 2018. godine počeli da primenjujemo hlađenje plamena u rotacionoj peći – tehniku za dodatno smanjenje emisija azotovih oksida.

O svojim emisijama TCK redovno izveštava nadležno Ministarstvo i Agenciju za zaštitu životne sredine.

³ WBCSD/CSI Smernice za monitoring emisija i izveštavanje (Guidelines for Emissions Monitoring and Reporting in the Cement Industry, ver. 2.0, 2012)

Kvalitet ambijentalnog vazduha u Kosjeriću

Realizovana ulaganja u projekte zaštite životne sredine, kao i uspostavljanje i primena sistema upravljanja i mera zaštite životne sredine u TITAN Cementari Kosjerić, garancija su ekološki bezbednog rada fabrike. Nivoi emisija neželjenih materija iz naših postrojenja su daleko ispod zakonom dozvoljenih limita, i takvi niski nivoi emisija omogućuju da uticaj rada Cementare na kvalitet vazduha u Kosjeriću bude zanemariv. Najbolji pokazatelj niskog uticaja rada naših postrojenja na kvalitet vazduha u Kosjeriću su merenja parametara kvaliteta ambijentalnog vazduha koje sprovodi Agencija za zaštitu životne sredine.

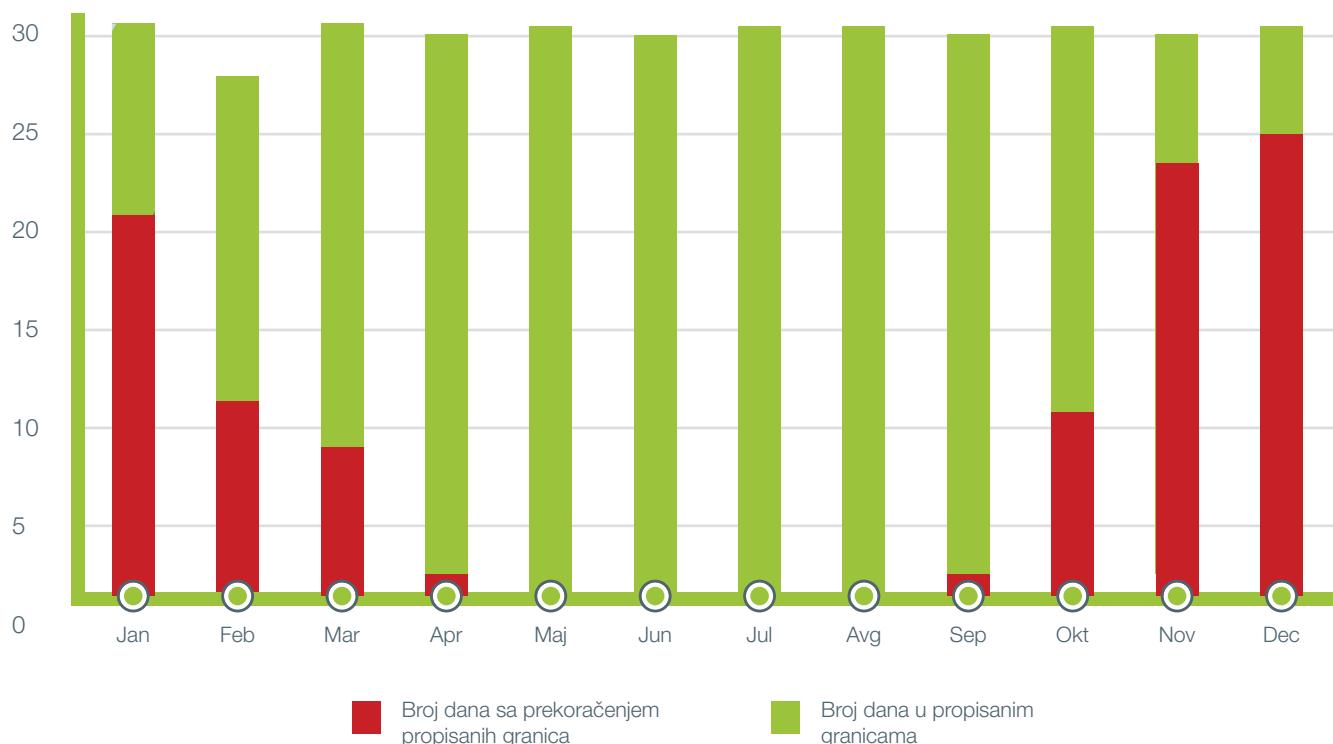
Kada govorimo o kvalitetu ambijentalnog vazduha u Kosjeriću tokom 2018. godine, pozivamo se na merenja Agencije za zaštitu životne sredine, koja pokazuju da zagađenje vazduha u ovoj sredini postoji nezavisno od rada Cementare. Tako, na primer, rezultati merenja potvrđuju da je početkom 2018. godine, tokom velikog broja dana, vazduh bio lošijeg kvaliteta, bez obzira što je tada naše postrojenje u dužem periodu bilo van pogona zbog remonta (januar i prvi deo februara). Isti podaci ukazuju i na pojavu da se zagađenje ambijentalnog vazduha smanjivalo kako je odmicala grejna sezona, a sa njenim konačnim završetkom nestali su i problemi kvaliteta vazduha u gradu, jer je nastupio period od punih 5 meseci kada nije zabeležen nijedan dan sa prekoračenjem dozvoljenih dnevnih koncentracija PM10. Odličan kvalitet vazduha u tom vremenskom razmaku nije bio ugrožen radom našeg postrojenja, bez obzira što se u istom periodu aktivnosti TCK odvijaju punim kapacitetom.

Nažalost, sa početkom nove grejne sezone u gradu, vratili su se i problemi kvaliteta vazduha. Ovi rezultati su potkreplili naše tvrdnje da rad Cementare nema značajan uticaj na kvalitet vazduha u Kosjeriću, već da neefikasan sistem grejanja u okruženju, sa velikim brojem individualnih ložišta i malih kotarnica, uz hladnu klimu i nepovoljan reljef – predstavlja glavni izvor neadekvatnog kvaliteta vazduha, kao što je to, uostalom, slučaj i u većini sličnih mesta u Srbiji.

Ovakvi trendovi: pogoršan kvalitet vazduha u periodima januar—mart i oktobar—decembar, nezavisno od toga da li naša postrojenja rade ili ne, i dobar kvalitet vazduha u periodu apri—septembar, kada nema potrebe za grejanjem u domaćinstvima, a TCK istovremeno najviše radi, najbolja su potvrda efikasnosti rada naših postrojenja i sistema upravljanja merama zaštite životne sredine.

Na sledećem grafikonu prikazan je broj dana tokom kojih su bile prekoračene granične vrednosti i broj dana kada je kvalitet vazduha bio u propisanim granicama parametra PM10, za svaki mesec tokom 2018. godine. Jasno se uočava da su dani sa zagađenim vazduhom u Kosjeriću prisutni uvek u doba grejne sezone, a da se kvalitet vazduha poboljšava uporedo sa smanjenjem potreba za grejanjem i potom ostaje u propisanim granicama tokom letnjih meseci, bez obzira što u to vreme naše postrojenje najviše radi.

Broj dana sa povećanom koncentracijom PM10 čestica u Kosjeriću tokom 2018. godine
(prema podacima Agencije za zaštitu životne sredine)

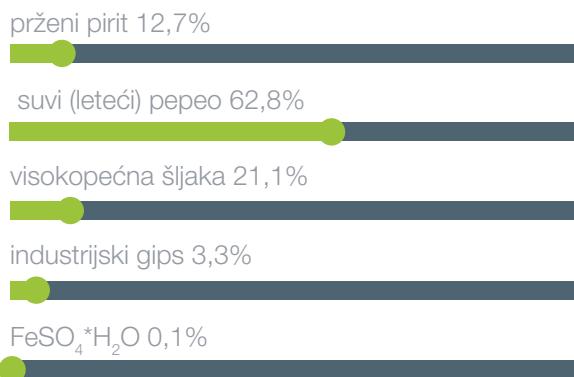

Kao što podaci Agencije za zaštitu životne sredine pokazuju, rad Cementare ima minimalan uticaj na kvalitet vazduha u Kosjeriću, što smatramo izuzetnim uspehom, koji služi za ponos našoj kompaniji. Bez obzira što problemi kvaliteta vazduha u Kosjeriću nisu posledica naših aktivnosti, kao društveno angažovana kompanija podržavamo potrebu sugrađana za čistim vazduhom tokom cele godine, i u smeru rešenja ovog problema spremni smo da podržimo planske i ciljane inicijative u domenu odgovornosti lokalne zajednice. Svojim praksama uvek ćemo se zalagati za opstanak zdrave sredine u kojoj zajednički koristimo prirodna bogatstva, ali svi moramo preuzeti i svoj deo odgovornosti prema njihovom očuvanju.

Očuvanje resursa

U skladu sa našim naporima za postizanje održivosti, kontinuirano nastojimo da pronađemo načine kako bismo zadovoljili zahteve rastućeg urbanog društva, a da istovremeno za budućnost sačuvamo resurse koji se teško obnavljaju i neobnovljive prirodne resurse.

Struktura potrošenih sekundarnih sirovina (%)

Prirodni i alternativni sirovinski materijali

Efikasnost korišćenja resursa je važan deo svih strateških ciljeva TITAN Cementare Kosjerić. Na ovom planu, mi vidimo svoje šanse u smanjenju upotrebe prirodnih sirovina, na račun povećanja alternativnih sirovinskih materijala. Time dajemo svoj doprinos smanjenju eksploatacije neobnovljivih izvora, i istovremeno redukovaniju deponovanog otpada u drugim industrijskim granama. Za proizvodnju cementa u 2018. godini, Cementara je potrošila skoro 84.000 tona⁴ sekundarnih – alternativnih sirovinskih materijala. Usled nedostatka odgovarajućih industrijskih otpada na tržištu Republike Srbije, zastupljenost ovih materijala u ukupnoj potrošnji sirovinskih materijala iznosila je tek 9,85%, što je za 0,91% manje nego u 2017. godini.

Voda

Korišćenje vodnih resursa u našoj kompaniji već dugi niz godina smatramo materijalnom temom, značajnom kako iz aspekata poslovanja, tako i iz aspekta šire zajednice. Postrojenje za prečišćavanje otpadnih voda smo pustili u rad 2010. godine, a zatim, 2014. godine, i sistem za recirkulaciju vode, čime smo ostvarili značajno smanjenje specifične potrošnje vode, potrebne za obavljanje naših aktivnosti.

Vodu koristimo za industrijske potrebe, sanitарне potrebe i kao vodu za piće. Za industrijske potrebe koristimo vodu iz reke Skrapež i sakupljenu atmosfersku i drenažnu vodu, dok kao pijaču i sanitarnu vodu koristimo vodu iz gradskog vodovoda. U našem postrojenju ne stvaraju se otpadne procesno-tehnološke vode, jer industrijsku vodu u proizvodnji koristimo isključivo kao rashladni medij (hlađenje materijala, gasova, opreme) i kao vodu za pranje saobraćajnica.

Količine zahvaćene vode iz reke Skrapež, prečišćene otpadne vode koja se ispušta u reku, kao i količine vode koje se koriste u samom proizvodnom procesu, mere se pomoću postavljenih vodomera, koji nam omogućavaju i blagovremene analize dobijenih podataka.

Specifična potrošnja vode u 2018. godini smanjena je za 14,4% u odnosu na prethodnu godinu, i znatno je manja od cilja koji je postavila TITAN Grupa (250 l/t_{cementa}). Posredstvom sistema za recirkulaciju industrijske vode, ponovo smo iskoristili 573.008 m³ prečišćene otpadne vode, što znači da je ukupno učešće ponovo iskorišćene vode, u odnosu na sve naše potrebe za vodom, iznosilo 87,9%.

Visoki kriterijumi implementacije sistema za zaštitu voda koje smo postavili u kompaniji, podrazumevaju da se sve naše otpadne, drenažne i atmosferske vode prečišćavaju do zahtevanog nivoa kvaliteta i tek nakon tog postupka ispuštaju u reku Skrapež. Kvalitet prečišćenih otpadnih voda podleže redovnom praćenju, a izveštaji i analize pokazuju da se držimo propisanih uslova za ispuštanje otpadnih voda u vodotok. Nakon tretmana prečišćavanja, u protekloj godini u reku Skrapež iz Cementare je ispušteno 27.609 m³ vode. Dodatno, u Skrapež je ispušteno i 138.728 m³ prečišćene sakupljene kišne i drenažne vode.

Upravljanje otpadom

Otpadom koji nastaje u TITAN Cementari Kosjerić upravljamo u skladu sa lokalnom zakonskom regulativom Republike Srbije. Kada govorimo o tokovima otpada nastalih kao rezultat naših aktivnosti, oni se isključivo odnose na otpade generisane u postupku održavanja postrojenja, jer u našoj fabrići nikakav otpad ne nastaje u tehnološkom procesu proizvodnje klinkera i cementa. S obzirom na poreklo i vrste našeg otpada, svu količinu generisanog otpada predajemo ovlašćenim sakupljačima i operaterima na dalji tretman.

Generisana količina otpada u Cementari je tokom 2018. godine iznosila 146 tona. Neopasni otpad (metalni otpad, papirni otpad, otpadna folija, komunalni otpad i dr.) zastupljen je u količini od 117,7 tona, od čega je 84,9 tona predato ovlašćenim operaterima na reciklažu, dok je 32,8 tona prosleđeno ovlašćenom operateru na odlaganje. Sav generisani opasni otpad (otpadna ulja i masti, akumulatori, sijalice i dr.), u količini od 28,3 tone, predat je ovlašćenim operaterima na dalji tretman. Transport otpada isključivo su vršila preduzeća koja imaju dozvole za otpremanje odgovarajućih vrsta otpada.

Očuvanje biodiverziteta

Proizvodni proces naše kompanije direktno zavisi od eksploatacije mineralnih sirovina, i zbog toga odgovorno i efikasno upravljanje zemljištem, očuvanje biodiverziteta i rekultivacija kopova predstavljaju visoko rangirane aktivnosti na listi prioriteta TITAN Cementare Kosjerić. Stalnim naporima podstičemo rehabilitaciju naših kopova, primenjujući u svojim delovanjima standarde i dobre prakse, formulisane u WBCSD/CSI Smernicama za rehabilitaciju rudnika, kao i Smernicama za planove upravljanja biodiverzitetom.⁶

Veliku pažnju poklanjamo biološkoj rekultivaciji, koju sprovodimo u cilju stvaranja zaštitnog šumskog pojasa, sprečavanja erozije, osiguranja stabilnosti zemljišta, očuvanja tla i regulacije oticanja vode. U okviru stalnih aktivnosti u sprovođenju Planova rehabilitacije naših kopova Suvo vrelo i Godljevo, u 2018. godini smo na području rudnika laporca Godljevo zasadili 50 sadnica listopadnog drveća.

Dobre rezultate TITAN Cementare Kosjerić u oblasti zaštite životne sredine potvrđuje i činjenica da tokom 2018. godine u kompaniji nije bilo akcidentnih prosipanja materijala, goriva, otpada, kao ni izlivanja ulja i hemikalija. Istovremeno, našoj kompaniji nije izrečena nijedna kaznena mera koja se odnosi na nepoštovanje zakona i propisa u oblasti zaštite životne sredine.

U skladu sa standardima za izveštavanje TITAN Grupe i sektorskim pristupom Inicijative za održivost u cementnoj industriji (CSI), detaljni pokazatelji rezultata TCK u oblasti zaštite životne sredine prikazani su na stranicama 40–41 ovog Izveštaja.

⁶ Guidelines for Quarry Rehabilitation (2011), Biodiversity Management Plan (BMP) Guidance (2014)

ODRŽIVO POSLOVANJE – KORIŠĆENJE ALTERNATIVNIH GORIVA U CEMENTNOJ INDUSTRIJI

Potreba za zaštitom prirodnih resursa i optimizacijom industrijskih operacija nalaže da dugoročna preokupacija cementne industrije bude povećanje energetske efikasnosti u procesu proizvodnje. Time se ostvaruje ušteda u troškovima poslovanja i eksploataciji neobnovljivih goriva, uz ublažavanje štetnog uticaja na klimatske promene. Za sada, TITAN Cementara Kosjerić svu potrebnu energiju za rad peći dobija isključivo od fosilnih energenata, čije su rezerve ograničene, tako da korišćenje alternativnih goriva predstavlja jedini način za dalju održivost kompanije i životne sredine, koju treba sačuvati za buduće generacije. Pravovremeni prelazak na novu vrstu goriva pogodovao bi našim ekonomskim potrebama i omogućio da planiramo razvojne politike u dužem razdoblju, očekujući rast investicija u okruženju i tražnje za našim proizvodima.

Proizvodnja cementa je energetski intenzivan proces koji zahteva velike količine energije, odnosno goriva. Zato je cementna industrija razvila niz tehnoloških rešenja za upotrebu alternativnih goriva na bezbedan način, bez negativnog uticaja na okolinu i zdravlje ljudi, kao i na kvalitet proizvoda. Alternativna goriva u cementnoj industriji se uspešno koriste već dugi niz godina, što su u praksi potvrdile mnogobrojne stručne analize koje su se bavile ovom temom. Ukratko, uslovi koji vladaju u cementnim pećima – pre svega, temperature plamena od 2.000°C i dugo vreme zadržavanja produkata sagorevanja na ovim visokim temperaturama – garantuju potpunu razgradnju organskih materija, čak i pre nego što ti produkti sagorevanja dođu do filtera.

Od otpada do goriva

Cementna industrija je značajan korisnik alternativnih goriva u tehnološkom procesu. Njihovom upotrebom, industrija zamenjuje tradicionalne izvore energije, poput petrol koksa i uglja, niskougljeničnim alternativama, poput čvrstog goriva dobijenog iz otpada, otpadnih guma ili ostataka biomase. Upotrebom alternativnih goriva, otpad se koristi kao resurs, sa nizom pozitivnih efekata:

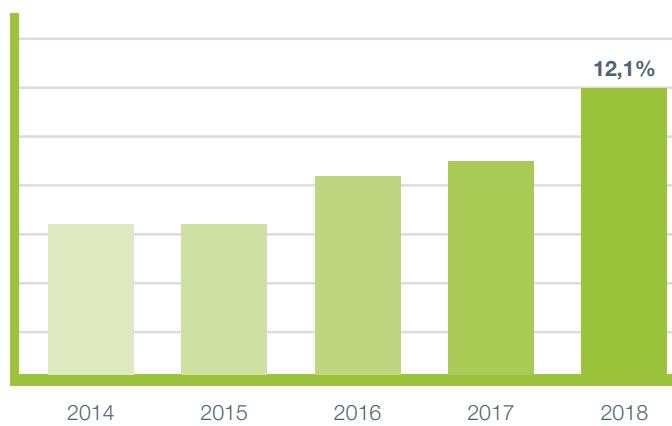
- smanjuju se negativni uticaji na životnu sredinu – bezbednim zbrinjavanjem, smanjuje se količina otpada koji se trajno odlaže na deponije i time se produžava vek postojećih deponija komunalnog otpada; odlažu se i umanjuju troškovi proširenja i gradnje novih deponija komunalnog otpada,
- smanjuje se emisija gasova sa efektom staklene baštice (prvenstveno CO₂),
- smanjuju se troškovi upravljanja otpadom,
- smanjuje se potrošnja neobnovljivih fosilnih goriva i produžava vek trajanja postojećih rezervi,
- smanjuju se troškovi proizvodnje cementne industrije i, posledično, postiže se očuvanje konkurentnosti na tržištu.

Cementna industrija je prepoznala navedene pozitivne efekte, i u fabrikama cementa Evropske unije prosečni udeo* alternativnih goriva u proizvodnji cementa iznosi 41%.

TITAN Grupa, kao globalni proizvođač cementa, iz godine u godinu povećava učešće alternativnih goriva u proizvodnji cementa i u poslednjih pet godina taj udeo je povećan za 80%**. Istovremeno, u tom periodu, u fabrikama TITAN Grupe je na bezbedan način iskoriscena energetska vrednost iz 859.801** tone otpada, čime je sprečeno da ova količina bude beskorisno i trajno odložena na deponijama. U fabrikama TITAN Grupe najveći udeo korišćenja alternativnih goriva su ostvarile fabrike u Kamariju (u blizini Atine), Zlatnoj Panegi u Bugarskoj i u Aleksandriji u Egiptu.

TITAN Grupa poseduje stručnost i znanja za odgovorno pronalaženje, obradu, skladištenje i korišćenje energije iz alternativnih goriva, i u narednim godinama će i dalje povećavati udeo korišćenja alternativnih goriva u svojim fabrikama.

Udeo korišćenja alternativnih goriva u TITAN Grupi**

Naši planovi u TCK se odnose na korišćenje goriva proizvedenog od komunalnog i neopasnog industrijskog otpada (kao što je npr. ambalažni otpad), koji predstavlja čvrsto gorivo iz otpada (takozvani SRF). Proces obezbeđivanja potrebnih dozvola i saglasnosti smo započeli još pre nekoliko godina (Studija procene uticaja na životnu sredinu, lokacijska dozvola za postrojenje za doziranje, građevinska dozvola), i u narednom periodu ćemo nastaviti aktivnosti u cilju realizacije naših planova. Sva ova dokumentacija i naši planovi podrazumevaju korišćenje goriva pripremljenog na lokacijama van fabrike, jer se ne predviđa selekcija i priprema otpada u Cementari, kao ni skladištenje u većem obimu – u fabriku bi se dovozile količine pripremljenog goriva koje odgovaraju dnevnoj potrošnji.

Zbog pozitivnih efekata, u zemljama Evropske unije zastupljen je visok procenat učešća alternativnih goriva, dok je njihova upotreba u domaćim cementnim postrojenjima planirana i Strategijom upravljanja otpadom za period 2010–2019. godine („Službeni glasnik RS”, br. 29/2010 od 2. 5. 2010. godine).

**Više informacija
o ovoj temi:**
<http://www.titan.rs/vesti/procitaj/94>

* Udeo alternativnih goriva je predstavljen procentom koji pokazuje koji deo ukupne toplotne energije za proizvodnju cementa potiče od alternativnih izvora, a koji deo preostaje fosilnim gorivima.

** Izvor: http://www.titan-cement.com/integrated_report_2018_EN.pdf

Izveštavanje o napretku – Globalni dogovor UN

Naša nastojanja da pružimo dugoročan doprinos održivom razvoju lokalne zajednice, a zatim i društva u široj perspektivi, uokviruju politike TITAN Grupe u različitim domenima održivog poslovanja: Politika društveno odgovornog poslovanja, Politika bezbednosti i zdravlja na radu, Politika zaštite životne sredine, Politika ljudskih prava, Politika sprečavanja mita i korupcije, kao i Kodeks ponašanja TITAN Grupe.

10 principa Globalnog dogovora	Opis	Strana u Izveštaju
Ljudska prava		
Princip 1: Kompanije treba da podrže i poštuju zaštitu međunarodno zagarantovanih ljudskih prava.	Ukupan broj i procenat značajnih investicija i ugovora koji uključuju odredbe o ljudskim pravima	n/a
	Ukupan broj sati obuke o ljudskim pravima	12, 39
	Mogućnost kršenja prava udruživanja i kolektivnog pregovaranja	67, 69% zaposlenih su članovi sindikata
	Procenat novih dobavljača koji su provereni po osnovu ljudskih prava	23-24
	Značajni stvarni ili potencijalni negativni uticaji na ljudska prava u lancu nabavke	23-24
	Primjenjeni programi uključivanja lokalne zajednice, procene uticaja i razvojni programi	25-27, 39
	Potencijalni ili aktuelni negativni uticaji operacija na lokalne zajednice	9-10
	Procenat novih dobavljača koji su provereni na osnovu uticaja na društvo	23-24
	Značajni stvarni ili potencijalni negativni uticaji na društvo u lancu nabavke	23-24
Princip 2: Kompanije ne smeju da budu saučesnici u kršenju ljudskih prava.	Ukupan broj i procenat značajnih investicija i ugovora koje uključuju odredbe o ljudskim pravima	n/a
	Ukupan broj sati obuke o ljudskim pravima	14, 39
	Mogućnost kršenja prava udruživanja i kolektivnog pregovaranja	67, 69% zaposlenih su članovi sindikata
	Procenat novih dobavljača koji su provereni po osnovu ljudskih prava	23-24
	Značajni stvarni ili potencijalni negativni uticaji na ljudska prava u lancu nabavke	23-24
Standardi rada		
Princip 3: Kompanije treba da podrže pravo na slobodno udruživanje i pravo na kolektivne ugovore.	Procenat zaposlenih na koje se odnosi kolektivni ugovor	100%
	Minimalni period obaveštavanja o značajnim promenama	8 dana
	Mogućnost kršenja prava udruživanja i kolektivnog pregovaranja	67, 69% zaposlenih su članovi sindikata
Princip 4: Kompanije treba da eliminišu prinudni rad.	Nije materijalno	/
Princip 5: Kompanije treba da zabrane dečiji rad.	Nije materijalno	/

10 principa Globalnog dogovora	Opis	Strana u Izveštaju
Standardi rada		
Princip 6: Kompanije treba da zabrane diskriminaciju u vezi sa zapošljavanjem i zanimanjem.	Struktura zaposlenih Fluktuacija zaposlenih, po polu, starosti i mestu stanovanja Beneficije za zaposlene koje nisu obezbeđene zaposlenima na određeno vreme ili zaposlenima sa nepunim ili delimičnim radnim vremenom Povratak na posao i stopa zadržavanja posle odsustva radi nege deteta Procenat zaposlenih, zastupljenih u zajedničkim odborima za bezbednost i zdravlje na radu Povrede na radu i odsustva Zaposleni na radnim mestima sa povećanim rizikom Pitanja bezbednosti i zdravlja na radu obuhvaćena sporazumima sa sindikatima Prosečan broj trening sati po zaposlenom, po polu i kategoriji Edukacija menadžmenta i zaposlenih koja omogućuje zapošljivost i upravljanje karijerom Procenat zaposlenih koji dobijaju redovnu povratnu informaciju o učinku Struktura upravljačkih tela i zaposlenih Procenat novih dobavljača procenjenih na osnovu radnih praksi Značajni uticaji na radne prakse kroz lanac nabavke Ukupan broj incidenata diskriminacije	18-20, 38 18-20, 38 Nema 19 21 14, 21, 38 21 21 21 21 20, 39 20, 39 90,59% 18-20, 38 23-24 23-24 Nije bilo
Zaštita životne sredine		
Princip 7: Kompanije treba da preduzimaju mere predostrožnosti u vezi sa životnom sredinom.	Zaštita životne sredine	28-33, 40-41
Princip 8: Kompanije treba da preduzimaju mere radi promocije odgovornosti za životnu sredinu.	Zaštita životne sredine	28-33, 40-41
Princip 9: Kompanije treba da ohrabre razvoj i širenje tehnologija koje čuvaju životnu sredinu.	Zaštita životne sredine	28-33, 40-41
Antikorupcija		
Princip 10: Kompanije treba da učestvuju u borbi protiv korupcije na svim nivoima, uključujući iznuđivanje i podmićivanje.	Procenjeni rizik od korupcije Ukupna vrednost finansijskih i doprinosa u naturi političkim partijama, političarima i povezanim organizacijama	10 Nije bilo

Indeks društvenih rezultata za TITAN Cementaru Kosjerić

Svi prikazani rezultati i aktivnosti u skladu su sa globalnim i sektorskim pristupom TITAN Grupe		2016	2017	2018	Ciljevi za održivi razvoj UN (SDG)	TITAN indikatori
Bezbednost i zdravlje na radu	Broj povreda na radu sa fatalnim ishodom (zaposleni)	0	0	0		SP01L
	Stopa povreda na radu sa fatalnim ishodom (zaposleni)	0	0	0		SP02L
	Broj povreda na radu sa fatalnim ishodom (izvođači)	0	0	0		SP03L
	Stopa povreda na radu sa fatalnim ishodom (izvođači)	0	0	0		SP04L
	Broj povreda na radu sa izgubljenim danima — LTI (zaposleni)	0	2	0		SP05L
	Frekvencija povreda na radu sa izgubljenim danima — LTIFR (zaposleni)	0	5,09	0	SDG 3 Cilj 3.6	SP06L
	Broj izgubljenih kalendarskih dana usled povreda na radu (zaposleni)	0	248	50		SP07L
	Stopa izgubljenih dana po povredi na radu (zaposleni)	0	631,14	129,05	SDG 8 Cilj 8.8	SP08L
	Broj povreda na radu sa izgubljenim danima — LTI (izvođači)	0	0	0		SP09L
	Frekvencija povreda na radu sa izgubljenim danima — LTIFR (izvođači)	0	0	0		SP10L
Vodeći indikatori učinka						
Zaposleni	Broj izbegnutih povreda ⁽¹⁾	5	4	10		SP11L
	Prosečan broj sati obuke o bezbednosti po zaposlenom	15,50	12,20	18,40		SP12L
	Broj zaposlenih na dan 31. 12.	218	219	195		SP13L
	Žene	36	38	37		
	Muškarci	182	181	158		
	Stopa fluktuacije (%)	9%	5%	23%		SP14L
	Zaposleni koji su napustili organizaciju	19	12	44		SP15L
	Stopa novozaposlenih (%)	2%	6%	10%		SP16L
	Novozaposleni	4	13	20		SP17L
	Novozaposleni po starosti					SP18L
Zaposleni	<30	3	11	12		
	30-50	1	2	7		
	>50	0	0	1		
	Novozaposleni po polu				SDG 5 Ciljevi: 5.1, 5.4 i 5.5	SP19L
	Žene	2	6	7		
	Muškarci	2	7	13		
	Prosečan broj zaposlenih tokom godine	225	218	213		SP20L
	Zaposleni prema tipu ugovora o radu				SDG 8 Ciljevi: 8.5, 8.6 i 8.8	SP21L
	Broj zaposlenih sa punim radnim vremenom	222	213	205		
	Broj zaposlenih sa nepunim radnim vremenom	0	0	1		
Zaposleni	Broj zaposlenih na određeno vreme	3	5	7	SDG 10 Cilj 10.3	SP22L
	Zaposleni prema kategoriji					
	Menadžment	23	25	25		
	Top menadžment	4	3	3		
	Administracija/tehnička podrška	64	63	65		
	Polukvalifikovani/nekvalifikovani zaposleni	134	127	120		
	Zaposleni prema polu					SP23L
	Žene	35	37	38		
	Muškarci	190	181	175		
	Udeo žena u prosečnom broju zaposlenih (%)	15,56%	16,97%	17,84%		SP24L
Zaposleni	Udeo žena u menadžmentu (%)	37,04%	35,71%	32,14%		SP25L
	Udeo žena u top menadžmentu (%)	25,00%	33,33%	33,33%		SP26L
	Udeo zaposlenih iz Kosjerića (%)	91,56%	90,83%	90,14%		SP27L
	Udeo zaposlenih koji su članovi sindikata (%)	72,94%	71,23%	67,69%		SP28L

¹ Podaci o izbegnutim povredama uključuju ukupan broj za zaposlene i izvođače, u skladu sa Smernicama TITAN Grupe za Bezbednost i zdravlje na radu.

Svi prikazani rezultati i aktivnosti u skladu su sa globalnim i sektorskim pristupom TITAN Grupe		2016	2017	2018	Ciljevi za održivi razvoj UN (SDG)	TITAN indikatori
Razvoj zaposlenih	Ulaganje u razvoj po zaposlenom (€)	312	297	372		SP29L
	Ulaganje u razvoj po polu (€)	72.930	66.879	84.133		SP30L
	Žene	21.975	24.686	35.189		
	Muškarci	50.955	42.193	48.944		
	Ukupan broj zaposlenih koji su pohađali obuke tokom godine	234	225	226		SP31L
	Udeo zaposlenih koji su pohađali obuke (% u odnosu na ukupan broj zaposlenih)	104%	103%	106%		SP32L
	Udeo žena koje su pohađale obuke (% u odnosu na ukupan broj zaposlenih koji su pohađali obuke)	15%	17%	19%		SP33L
	Zaposleni koji su pohađali obuke po kategoriji				SDG 4 Ciljevi: 4.3, 4.4 i 4.5	SP34L
	Menadžment	21	22	25		
	Top menadžment	4	3	3		
	Administracija/tehnička podrška	68	72	72	SDG 5 Ciljevi: 5.1 i 5.5	
	Polukvalifikovani/nekvalifikovani zaposleni	141	128	126		
	Zaposleni koji su pohađali obuke po starosti				SP35L	
	<30	10	16	15		
	30-50	130	116	116	SDG 8 Cilj 8.5	
	>50	94	93	95		
	Ukupan broj trening sati	8.178	7.964	8.745		SP36L
Uključivanje stejkholdera	Prosečan broj trening sati po zaposlenom i po polu	36	37	41	SDG 10 Ciljevi: 10.2 i 10.3	SP37L
	Prosek žene	49	55	62		
	Prosek muškarci	34	33	36		
	Broj trening sati po temama				SDG 16 Cilj 16.5	SP38L
	Zaštita životne sredine	325	650	620		
	Strani jezik	924	1.079	975		
	Bezbednost i zdravlje na radu	3.490	2.648	3.910		
	Ljudska prava	0	0	0		
	Lične i veštine rukovođenja	2.139	1.855	1.489		
	Specijalistička znanja	291	363	335		
	Drugo	305	682	507		
	Obezbeđenje	0	0	0		
	Tehnička znanja i ključne kompetence	704	399	909		
	Kodeks ponašanja TITAN Grupe	0	288	0		
Uključivanje stejkholdera	Donacije (€)	226.861 ²	133.643	149.482	SDG 2 Ciljevi: 2.1 i 2.3	SP39L
	Donacije u novcu (€)	55.656	95.338	117.687	SDG 4 Ciljevi: 4.3 i 4.4	SP40L
	Donacije u materijalu (€)	171.205	38.304	31.795	SDG 8 Ciljevi: 8.5 i 8.6	SP41L
	Broj praktikanata	13	11	10	SDG 9 Ciljevi: 9.1 i 9.5	SP42L
	Broj novozaposlenih koji su stupili u radni odnos nakon realizovane stručne prakse	0	3	1	SDG 11 Cilj 11.4 SDG 16 Cilj 16.5 SDG 17 Cilj 17.17	SP43L

² Iznos u skladu sa revizijom podataka iz prošle godine.

Zaštita životne sredine — performanse

1. TITAN Cementara Kosjerić – Performanse ukupnih aktivnosti, u skladu sa sektorskim pristupom koji je usvojila TITAN Grupa			2016	2017	2018	Ciljevi za održivi razvoj UN (SDG)	TITAN indikatori
Lokalni uticaji Uticaj na resurse prirodnih sirovinskih materijala	Količina eksploatisanih sirovinskih materijala (ukupno, vlažno)	million t	0,59	0,72	0,74	SDG 12 Cilj 12.2	EP01L
	Eksplotisani sirovinski materijali za proizvodnju cementa i klinkera	million t	0,58	0,72	0,74		EP02L
	Eksplotisani sirovinski materijali za agregate	million t	0	0	0		EP03L
	Potrošnja prirodnih sirovinskih materijala (ukupno)						
	Potrošnja prirodnih sirovinskih materijala za proizvodnju klinkera i cementa (suvo)	million t	0,62	0,77	0,80		EP04L
	Potrošnja prirodnih sirovinskih materijala za proizvodnju betona, suvog maltera i blokova (vlažno)	million t	n.p.	n.p.	n.p.		EP05L
	Eksterno recikliran otpad (ukupno, vlažno)	t	57,4	150,1	104,3		EP06L
	Reciklirano	t	57,4	150,1	104,3		
	Ponovno upotrebljeno	t	0	0	0		
	Ponovno iskorišćeno	t	0	0	0		
Uticaj na vodne resurse	Potrošnja vode (ukupno)	million m ³	0,04	0,05	0,05	SDG 6 Ciljevi: 6.3, 6.4 i 6.5	EP07L
	Zahvaćena voda (ukupno, prema izvoru)	million m ³	0,06	0,08	0,08		EP08L
	Podzemne vode	million m ³	0	0	0		
	Komunalna voda	million m ³	0,02	0,03	0,03		
	Kišnica	million m ³	0,04	0,05	0,05		
	Površinska voda (reka, jezero)	million m ³	0	0	0		
	Korišćena voda iz rudnika (od odvodnjavanja rudnika)	million m ³	0	0	0		
	Voda okeana, mora	million m ³	0	0	0		
	Otpadna voda	million m ³	0	0	0		
	Ispuštena voda (ukupno, prema destinaciji)	million m ³	0,02	0,03	0,03		EP09L
	Površinska voda (reka, jezero)	million m ³	0,02	0,03	0,03		
	Okean ili more	million m ³	0	0	0		
Uticaj na biodiverzitet i upravljanje zemljištem	Tretman van lokacije	million m ³	0	0	0		
	Aktivni rudnici koji se nalaze uz ili u zaštićenim područjima^(1,3)	0	0	0	SDG 15 Ciljevi: 15.3, 15.4, 15.5, 15.9 i 15.a	EP10L	
	Aktivni rudnici sa planovima upravljanja biodiverzitetom^(2,3)	0	0	0		EP11L	
	Aktivni rudnici sa planovima upravljanja biodiverzitetom	%	0	0		EP12L	
	Lokacije sa planovima angažovanja zajednice	%	100,0	100,0	100,0	EP13L	
	Lokacije sa planom rehabilitacije rudnika⁽³⁾	%	100,0	100,0	100,0	EP14L	
2. TITAN Cementara Kosjerić – Performanse fabrike i pridruženih rudnika, u skladu sa sektorskim pristupom koji je usvojila TITAN Grupa	Aktivni rudnici sa uvedenim ISO 14001 ili slično	%	100,0	100,0	100,0	EP15L	
	Specifična direktna emisija CO ₂ – bruto	kg/t _{Proizvoda}	615,3	633,8	611,3	SDG 9 Cilj 9.4	EP18L
	Specifična direktna emisija CO ₂ – neto	kg/t _{Proizvoda}	615,3	633,8	611,3		EP19L
Klimatske promene Uticaj na emisije gasova sa efektom staklene baštne	Indirektne CO₂ emisije (ukupno)⁽⁴⁾	million t	0,04	0,05	0,07		EP20L
	Biomasa u ukupnim gorivima	% _{toplotne energije}	0,5	0,4	0,4		SDG 7 Ciljevi: 7.2, 7.3 i 7.a
Alternativna goriva i sirovinski materijali							EP22L

2. TITAN Cementara Kosjerić – Performanse fabrike i pridruženih rudnika, u skladu sa sektorskim pristupom koji je usvojila TITAN Grupa			2016	2017	2018	Ciljevi za održivi razvoj UN (SDG)	TITAN indikatori
Lokalni uticaji Uticaj na resurse prirodnih sirovinskih materijala	Potrošnja materijala (ukupno, suvo)	milion t	0,620	0,771	0,803	SDG 12 Cilj 12.2	EP27L
	Potrošnja eksploatisanih (prirodnih) sirovinskih materijala (suvo)	milion t	0,557	0,694	0,723		
	Potrošnja alternativnih sirovinskih materijala (suvo)	milion t	0,064	0,077	0,079		
	Udeo sekundarnih sirovina u potrošnji materijala (klinker i cement)	% _{Suvo}	10,3	9,9	9,8		EP28L
Uticaj na vodne resurse	Potrošnja vode (ukupno)	milion m ³	0,039	0,053	0,051	SDG 6 Ciljevi: 6.4 i 6.5	EP29L
Emisije u vazduh	Stopa pokrivenosti (proizvodnje klinkera) kontinualnim merenjima emisija	%	100,0	100,0	100,0	SDG 3 Cilj 3.9	EP30L
	Specifična emisija praškastih materija	g/t _{Klinkera}	7,2	5,4	9,6		EP31L
	Specifična emisija NOx	g/t _{Klinkera}	1.131,5	1.506,6	1.494,8	SDG 9 Cilj 9.4	EP32L
	Specifična emisija SOx	g/t _{Klinkera}	3,7	2,3	3,7		EP33L
3. TITAN Cementara Kosjerić – Detaljne informacije o materijalima, gorivima i otpadu, za sve aktivnosti							
Uticaj na resurse goriva i energije	Goriva, potrošnja energije za proizvodnju klinkera i cementa	% _{Toplotne energije}	100,0	100,0	100,0	SDG 7 Cilj 7.2	EP34L
	Konvencionalna fosilna goriva	% _{Toplotne energije}	99,5	99,6	99,6		EP35L
	Biomasa	% _{Toplotne energije}	0,5	0,4	0,4	SDG 12 Cilj 12.2	EP37L
Upravljanje otpadom	Odložen otpad (ukupno, vlažno)	t	85,3	179,5	146,0	SDG 12 Ciljevi: 12.4 i 12.5	EP38L
	Odložen otpad prema operaciji zbrinjavanja (vlažno)	% _{težine}	100,0	100,0	100,0		EP39L
	Ponovna upotreba	% _{težine}	0	0	0		
	Reciklaža	% _{težine}	67,3	83,6	71,4		
	Ostale operacije ponovnog iskorišćenja (uključujući iskorišćenje energije)	% _{težine}	0	0	0		
	Insineracija	% _{težine}	0	0	0		
	Deponovanje	% _{težine}	32,7	16,4	22,5		
	Ostalo (uključujući skladištenje)	% _{težine}	0	0	6,1		
4. TITAN Cementara Kosjerić – Ulaganja u zaštitu životne sredine, sve aktivnosti							
	Ukupna ulaganja u zaštitu životne sredine	milion €	0,331	0,368	0,691	SDG 7 Cilj 7.b SDG 9 Cilj 9.4	EP40L
	Upravljanje zaštitom životne sredine	milion €	0,256	0,276	0,450		
	Pošumljavanje	milion €	0,005	0,005	0		
	Rehabilitacija	milion €	0	0	0		
	Obuke i razvoj svesti o životnoj sredini	milion €	0	0	0		
	Troškovi primene tehnologija za unapređenje životne sredine	milion €	0,061	0,076	0,224		
	Upravljanje otpadom	milion €	0,008	0,011	0,016		

¹ Aktivni rudnici koji se delom ili u celini nalaze unutar zaštićenih područja, ili se nalaze u blizini zaštićenih područja.

² Lokacije, sa visokom vrednosti biodiverziteta, na kojima su aktivno implementirani planovi upravljanja biodiverzitetom.

³ Obuhvaćeni su i rudnici vezani za fabrike cementa i rudnici za proizvodnju agregata.

⁴ Indirektne emisije CO₂ se odnose na emisije CO₂ usled proizvodnje električne energije koja je utrošena u TCK. Za njihov obračun je korišćen emisioni faktor, u skladu sa Uredbom o utvrđivanju graničnih vrednosti godišnje potrošnje energije, na osnovu kojih se određuje koja privredna društva su obveznici sistema energetskog menadžmenta, godišnjih ciljeva uštede energije i obrasca prijave o ostvarenoj potrošnji energije („Službeni glasnik RS“ br. 18/16).

BILANS USPEHA

Za godinu koja se završila na dan 31. decembra	2018 '000 RSD	2017 '000 RSD
POSLOVNI PRIHODI	5.411.392	4.812.834
Prihodi od prodaje robe	11.119	18.116
Prihodi od prodaje proizvoda i usluga	5.399.918	4.794.353
Drugi poslovni prihodi	355	365
POSLOVNI RASHODI	3.757.005	3.107.163
Nabavna vrednost prodate robe	11.048	16.306
Prihodi od aktiviranja učinaka i robe	3.542	4.299
Povećanje vrednosti zaliha nedovršenih i gotovih proizvoda i nedovršenih usluga	23.771	77.042
Troškovi materijala	624.518	442.887
Troškovi goriva i energije	1.171.558	934.716
Troškovi zarada, naknada zarada i ostali lični rashodi	597.468	531.841
Troškovi proizvodnih usluga	966.009	843.510
Troškovi amortizacije	172.648	184.775
Troškovi dugoročnih rezervisanja	12.686	19.719
Nematerijalni troškovi	228.383	214.750
POSLOVNI DOBITAK	1.654.387	1.705.671
Finansijski prihodi	18.397	23.923
Finansijski rashodi	11.820	68.385
Prihodi od usklađivanja vrednosti ostale imovine koja se iskazuje kroz fer vrednosti kroz Bilans uspeha	-	21
Rashodi od usklađivanja vrednosti ostale imovine koja se iskazuje kroz fer vrednosti kroz Bilans uspeha	1.555	7.011
Ostali prihodi	21.367	10.606
Ostali rashodi	12.976	16.004
Neto dobitak poslovanja koje se obustavlja, efekti promena računovodstvene politike i ispravka grešaka iz ranijih godina	4.105	-
Neto gubitak poslovanja koje se obustavlja, efekti promena računovodstvene politike i ispravka grešaka iz ranijih godina	-	254
DOBITAK PRE OPOREZIVANJA	1.671.905	1.648.567
Poreski rashod perioda	255.973	253.939
Odloženi poreski prihodi perioda	3.238	4.846
NETO DOBITAK	1.419.170	1.399.474

Na sajtu Agencije za privredne registre: www.apr.gov.rs, u okviru Registra finansijskih izveštaja, nalazi se kompletan set obrazaca redovnih godišnjih finansijskih izveštaja za 2018. godinu, zajedno sa izveštajem nezavisnog revizora i ostalom dokumentacijom uz finansijske izveštaje, u skladu sa članovima 33. i 34. Zakona o računovodstvu.

BILANS STANJA

	2018 '000 RSD	2017 '000 RSD
Na dan 31. decembra		
STALNA IMOVINA	1.923.789	1.953.728
Nematerijalna imovina	13.980	9.401
Nekretnine, postrojenja i oprema	1.900.500	1.934.977
Dugoročni finansijski plasmani	7.966	7.966
Dugoročna potraživanja	1.343	1.384
ODLOŽENA PORESKA SREDSTVA	15.243	12.005
OBRTNA IMOVINA	2.694.400	2.592.069
Zalihe	701.821	604.384
Potraživanja po osnovu prodaje	258.275	437.933
Druga potraživanja	11.042	9.716
Kratkoročni finansijski plasmani	14.076	14.921
Gotovinski ekvivalenti i gotovina	1.689.214	1.498.437
Porez na dodatu vrednost	17.336	24.265
Aktivna vremenska razgraničenja	2.636	2.413
UKUPNA AKTIVA	4.633.432	4.557.802
KAPITAL	4.090.854	4.071.158
Osnovni kapital	2.505.209	2.505.209
Rezerve	166.475	166.475
Neraspoređeni dobitak	1.419.170	1.399.474
DUGOROČNA REZERVISANJA I OBAVEZE	63.440	57.319
Dugoročna rezervisanja	63.440	57.319
KRATKOROČNE OBAVEZE	479.138	429.325
Primljeni avansi, depoziti i kaucije	20.620	18.441
Obaveze iz poslovanja	390.805	316.501
Ostale kratkoročne obaveze	28.011	27.776
Obaveze za ostale poreze, doprinose i druge dažbine	34.953	59.458
Pasivna vremenska razgraničenja	4.749	7.149
UKUPNA PASIVA	4.633.432	4.557.802

IZVEŠTAJ O TOKOVIMA GOTOVINE

Za godinu koja se završila na dan 31. decembra	2018 '000 RSD	2017 '000 RSD
TOKOVI GOTOVINE IZ POSLOVNIH AKTIVNOSTI		
Prilivi gotovine iz poslovnih aktivnosti	5.629.594	4.668.977
Prodaja i primljeni avansi	5.598.791	4.650.888
Ostali prilivi iz redovnog poslovanja	30.803	18.089
Odlivi gotovine iz poslovnih aktivnosti	3.902.051	3.281.462
Isplate dobavljačima i dati avansi	2.974.251	2.440.375
Zarade, naknade zarada i ostali lični rashodi	596.637	531.920
Plaćene kamate	125	588
Porez na dobitak	283.746	266.034
Odlivi po osnovu ostalih javnih prihoda	47.292	42.545
Neto priliv gotovine iz poslovnih aktivnosti (A)	1.727.543	1.387.515
TOKOVI GOTOVINE IZ AKTIVNOSTI INVESTIRANJA		
Prilivi gotovine iz aktivnosti investiranja	11.658	12.141
Prodaja nematerijalne imovine, nekretnina, postrojenja, opreme i bioloških sredstava	41	-
Primljene kamate iz aktivnosti investiranja	11.617	12.141
Odlivi gotovine iz aktivnosti investiranja	143.181	173.335
Kupovina nematerijalne imovine, nekretnina, postrojenja, opreme i bioloških sredstava	142.767	172.840
Ostali finansijski plasmani (neto odlivi)	414	495
Neto odliv gotovine iz aktivnosti investiranja (B)	(131.523)	(161.194)
TOKOVI GOTOVINE IZ AKTIVNOSTI FINANSIRANJA		
Prilivi gotovine iz aktivnosti finansiranja	-	-
Odlivi gotovine iz aktivnosti finansiranja	1.399.474	1.211.692
Isplaćene dividende	1.399.474	1.211.692
Neto odliv gotovine iz aktivnosti finansiranja (C)	(1.399.474)	(1.211.692)
Neto prilivi gotovine (A+B+C>0)	196.546	14.629
Neto odlivi gotovine (A+B+C<0)	-	-
Gotovina na početku obračunskog perioda	1.498.437	1.534.926
Positivne kursne razlike po osnovu preračuna gotovine	1.537	1.603
Negativne kursne razlike po osnovu preračuna gotovine	7.306	52.721
Gotovina na kraju obračunskog perioda	1.689.214	1.498.437

IZVEŠTAJ O PROMENAMA NA KAPITALU

Za godinu koja se završila na dan 31. decembra	Osnovni kapital '000 RSD	Rezerve '000 RSD	Neraspoređeni dobitak '000 RSD	Ukupni kapital '000 RSD
Stanje na dan 1. januara 2017.	2.505.209	166.475	1.211.691	3.883.375
Neto dobitak	-	-	1.399.474	1.399.474
Raspodela za dividende	-	-	(1.211.691)	(1.211.691)
Stanje na dan 31. decembra 2017.	2.505.209	166.475	1.399.474	4.071.158
Stanje na dan 1. januara 2018.	2.505.209	166.475	1.399.474	4.071.158
Neto dobitak	-	-	1.419.170	1.419.170
Raspodela za dividende	-	-	(1.399.474)	(1.399.474)
Stanje na dan 31. decembra 2018.	2.505.209	166.475	1.419.170	4.090.854

GLOBALNA MREŽA SARADNJE I PODRŠKE

Partnerstvima i saradnjom trudimo se da uvećamo vrednost koju stvaramo, deleći svoje znanje, iskustvo i najbolje prakse, i istovremeno se, udruženim aktivizmom sa zainteresovanim stranama, zalažemo za unapređenje i širenje pozitivnih uticaja u poslovnoj i društvenoj zajednici. Naši najvažniji saradnici u internacionalnim relacijama su:

Globalni dogovor Ujedinjenih nacija

Globalni dogovor UN je najveća svetska inicijativa u domenu korporativne održivosti. Predstavlja poziv preduzećima da usaglase svoje strategije i delatnosti sa Deset univerzalnih načela u pogledu ljudskih prava, rada, zaštite životne sredine i borbe protiv korupcije, i da razviju prakse kojima se unapređuju društveni ciljevi. TITAN Grupa je bila među prvih 500 potpisnika UNGC na svetu. Organizacija učestvuje u razvoju lokalnih mreža u zemljama u kojima posluje, naročito u Grčkoj, Srbiji, Severnoj Makedoniji i Egiptu.

Svetski poslovni savet za održivi razvoj i Inicijativa cementne industrije za održivi razvoj

Svetski poslovni savet za održivi razvoj (WBCSD) je organizacija preduzeća naprednog razmišljanja, koja podstiče globalnu poslovnu zajednicu da stvara održivu budućnost u kojoj skladno funkcionišu principi poslovanja, društva i životne sredine.

Inicijativa cementne industrije za održivi razvoj (CSI) predstavlja zajedničku predanost 24 najveća proizvođača cementa sa poslovanjem u više od 100 zemalja, koji veruju da postoji snažan poslovni motiv za postizanje održivog razvoja. Zajedno, ova preduzeća čine oko 30% svetske proizvodnje cementa i razlikuju se u veličini – od veoma velikih multinacionalnih do manjih lokalnih proizvođača.

Sledeći dobrotvorno učešće TITAN Grupe u okviru WBCSD i CSI, TCK primenjuje Smernice CSI za kontrolu, pristup i izveštavanje o svom učinku u oblasti održivog razvoja, posebno u sledećim oblastima:

- Bezbednost i zdravlje na radu
- Emisije ugljen-dioksida
- Emisije prašine i ostale emisije u vazduhu
- Upravljanje i zaštita voda
- Rehabilitacija rudnika i zaštita lokalnog biodiverziteta
- Odgovorna nabavka i lanac nabavke
- Učešće zainteresovanih strana i procena ekološkog i društvenog uticaja

Ove godine, uvođenjem Indeks sistema za ključne indikatore učinka na lokalnom nivou, koji uključuju pokazatelje u oblasti zaštite životne sredine i društva, TCK aktivno implementira standarde izveštavanja TITAN Grupe, u skladu sa sektorskim pristupom Inicijative za održivost u cementnoj industriji (CSI) i materijalnim temama za kompaniju i stejkholdere. Navedeni pokazatelji usklađeni su sa specifičnim indikatorima u okviru Ciljeva održivog razvoja Globalnog dogovora UN.

TITAN CEMENTARA KOSJERIĆ O NAMA DOP ŽIVOTNA SREDINA IZVEŠTAJI PROIZVODI LJUDI VESTI KONTAKT
TITAN GRUPA TITAN CEMENTARA KOSJERIĆ MENADŽMENT VREDNOSTI SERTIFIKATI PARTNERI

Poštovanje kupca

Korak ispred potreba kupca.
Inovativna rešenja.
Vrhunski kvalitet proizvoda i usluga.

TITAN Cementara Kosjerić

Razvijamo se kao multiregionalni, vertikalno integrisani proizvođač cementa, kombinujući vrhunsku operativnost i duh inicijative sa poštovanjem ljudi, društva i životne sredine.

Titan Cementara Kosjerić d.o.o. najmlada je i najveća fabrika cementa u Srbiji. Počela je sa radom 1976. godine, i veoma brzo pronašla svoje mesto na tržištu zahvaljujući visokom kvalitetu cementa i profesionalnom odnosu prema kupcima. Sa današnjim kapacitetom, od oko 750.000 tona cementa godišnje, Titan Cementara Kosjerić pokriva značajne delove tržišta Srbije i Crne Gore.

Skupština opštine Kosjerić i institut „Kirilo Savić“ kao projektant fabrike, zajednički su 1970. godine, odredili mesto gradnje za buduću fabriku cementa pored Kosjerića. Gradilište nove fabrike otvoreno je 25. septembra 1971. godine. Proizvodnja je počela 1976. godine, i u prvoj godini iznosila oko 250.000 tona cementa, da bi već tokom osamdesetih proizvodnja dostigla više od 400.000 tona cementa godišnje.

U aprilu 2002. godine Cementara postaje deo Titan Grupe, grčkog i međunarodnog proizvođača cementa. Od privatizacije do danas, ukupno je investirano skoro 56 miliona evra, u unapređenja u oblasti zaštite životne sredine, bezbednosti na radu, povećanja kapaciteta i optimizaciju procesa.

Filozofija održivog razvoja je naše trajno opredeljenje, a dugoročni rezultati ovakvog opredeljenja ogledaju se kroz naše investiranje u proizvodnu tehnologiju, u primenu različitih projekata u oblastima zaštite životne sredine, obrazovanja, bezbednosti i zdravlja na radu, lokalnu zajednicu i neposredno okruženje.

EKOMONITOR

PROSEČNE PETNAESTODNEVNE VREDNOSTI KODEKA NA RECI

Prasina	0.78
SO ₂	1.32
NO _x	349.4

Detaljnije

Partneri >

Galerija >

Novine >

Ekoauditorija Sustajnost CSR

Top Companies

Nezavisni izveštaj o ograničenom uveravanju

Rukovodstvu TITAN Cementare Kosjerić d.o.o. Kosjerić

Rukovodstvo TITAN Cementare Kosjerić d.o.o. Kosjerić („Društvo“) je angažovalo Grant Thornton d.o.o. Beograd, Srbija („Grant Thornton“) da izvrši pregled ne-finansijskih obelodanjivanja prikazanih u Integrисanom godišnjem izveštaju 2018 za fiskalnu godinu koja se završila 31. decembra 2018. godine („odabrani podaci“), u svrhu davanja ograničenog uveravanja u vezi sa kriterijumima opisanim u nastavku (Obim rada). U svrhu davanja ovog Izveštaja, odabrani podaci se odnose na aktivnosti Društva u Srbiji i ne uključuju informacije u vezi sa aktivnostima / performansama drugih kooperanata ili trećih strana.

Obim rada

Angažman o uveravanju je planiran i izvršen u skladu sa Međunarodnim standardom angažovanja na osnovu kojih se pruža uveravanje 3000 (revidiran): Angažovanja na osnovu kojih se pruža uveravanje, koja ne spadaju u reviziju ili pregled finansijskih informacija („ISAE 3000 – revidiran“), u svrhu davanja zaključka ograničenog uveravanja u vezi sa:

- Konzistentnošću prikazanih kvalitativnih i kvantitativnih ne-finansijskih obelodanjivanja, u pogledu kriterijuma za komunikaciju o napretku UN Global Compact.
- Potpunost i tačnost kvalitativnih i kvantitativnih ne-finansijskih obelodanjivanja, naročito za oblast zaštite životne sredine i zdravlja i sigurnosti i prema kriterijumima koji se primenjuju u 2018. godini, koji su uskladeni sa sektorskim smernicama i standardima izveštavanja (Inicijativa za održivost cementa), i sa TITAN standardima izveštavanja na Grupnom nivou i na nivou poslovne jedinice.
- Metodologijom procene materijalnost, u odnosu na princip odgovornosti AA1000.

Odgovornost rukovodstva

TITAN Cementara Kosjerić je odgovorna za pripremu, prezentaciju, potpunost i tačnost ne-finansijskih obelodanjivanja dostavljenih nama, kao što su uključeni u Integrисani godišnji izveštaj 2018. Dalje, rukovodstvo Društva je odgovorno za vođenje evidencije i adekvatne interne kontrole koje su dizajnirane da podrže proces izveštavanja. Naročito, rukovodstvo Društva je odgovorno za dizajniranje i implementaciju internih kontrola kako bi sprečilo materijalno značajne pogrešne iskaze u Izveštaju.

Odgovornost Grant Thornton-a

Izvršili smo angažman sa ograničenim uveravanjem. Naša odgovornost je da izrazimo zaključke na osnovu procedura izvršenih za odabrane podatke, kao što je opisano u poglaviju „Obim rada“. Naša odgovornost je ograničena na ne-finansijska obelodanjivanja u vezi sa poslovnom godinom završenom 31. decembra 2018. godine, koja su prikazana u Integrисanom godišnjem izveštaju 2018.

U meri u kojoj je to dopušteno važećim zakonodavstvom, ne prihvatom niti preuzimamo nikakvu odgovornost za naš angažman ili ovaj izveštaj prema bilo kom drugom, osim prema Društву, osim ako su uslovi eksplicitno usagrašeni u pisanoj formi uz našu prethodnu saglasnost. Mi smo obavili svoj rad kako bismo sakupili sve podatke,

relevantnu dokumentaciju, informacije i objašnjenja koja smo smatrali neophodnim u vezi sa odabranim podacima opisanim u poglavlju „Obim rada“. Sprovedeni postupci u vezi sa odabranim podacima uključuju:

- Razgovore sa rukovodicima i ključnim osobljem odgovornim za relevantne informacije i prepostavke;
- Posete prostorijama Društva;
- Pregled i procenu procesa i kontrola koji se koriste za prikupljanje, sabiranje, potvrđivanje i izveštavanje podataka;
- Testove na uzorku prikupljenih podataka, faktora konverzije i formulama, gde je to potrebno.

Nivo uveravanja

Procedure koje smo sproveli su dizajnirane da obezbede ograničeno uveravanje, kako je navedeno u ISAE 3000 – revidiran, na osnovu koga smo oblikovali zaključak za naš angažman. Ovi postupci nisu toliko obimni kao oni koji su potrebni za pružanje razumnog uveravanja; shodno tome, niži nivo uveravanja je pribavljen.

Ograničenja

Da bismo sproveli svoj rad, oslanjali smo se isključivo na informacije koje su nam pružili rukovodioci Društva, koje smo prihvatali u dobroj veri kao potpune, tačne, stvarne i koje ne dovode u zabludu.

- Stoga, nismo ih izložili nijednim procedurama provere, osim postupaka koji su eksplicitno navedeni u našem izveštaju i koji proizilaze iz naše međusobno usaglašene metodologije.
- Nismo sproveli nikakve postupke u vezi sa podacima za prethodne periode u izveštaju, kao ni sa podacima koji se odnose na prognoze i ciljeve.
- Nismo sproveli nikakve postupke u vezi sa bilo čime izvan dogovorenog obima i sledstveno, naši zaključci su ograničeni na dati obim.

Nezavisnost

Grant Thornton primenjuje zahteve Međunarodnog standarda za kontrolu kvaliteta 1 (ISQC1). Na osnovu toga, održava integrисани sistem kontrole kvaliteta koji uključuje politike i procedure za poštovanje moralnih principa, profesionalnih standarda i relevantnih zakonskih i regulatornih zahteva. Mi se pridržavamo zahteva za nezavisnost i drugih etičkih standarda IFAC-ovog Etičkog kodeksa za profesionalne računovođe Međunarodnog odbora za standarde etičkih standarda za računovođe (IESBA) koji se zasniva na osnovnim principima integriteta, nepristrasnosti, profesionalne adekvatnosti, poverljivosti i profesionalnog ponašanja. U tom kontekstu, tim za uveravanje je nezavisan od Društva i nije učestvovao u pripremi Integrisanog godišnjeg izveštaja 2018.

Zaključci

Na osnovu izvršenih postupaka i dobijenih dokaza, nismo došli ni do kakvih saznanja na osnovu kojih bismo smatrali da postoje greške ili pogrešni iskazi koji bi materijalno značajno uticali na ne-finansijska obelodanjivanja (uključujući objašnjenja i relevantne reference), kako je prikazano u Integrisanom godišnjem izveštaju TITAN Cementare Kosjerić za godinu završenu 31. decembra 2018. Dodatno, nismo došli ni do kakvih saznanja na osnovu kojih bismo smatrali da prikazana ne-finansijska obelodanjivanja nisu pripremljena, po svim materijalno značajnim pitanjima, u skladu sa kriterijumima navedenim u poglavlju „Obim rada“.

Beograd, 11. jul 2019. godine

Grant Thornton d.o.o. Beograd

